

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**SELİM SABİT EFENDİ'NİN REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN ADLI
ESERİNİN ÖĞRETİM TEKNİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ
(METİN-İNCELEME)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADNAN ERSOY HAKTANIR

GAZİANTEP
TEMMUZ 2006

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**SELİM SABİT EFENDİ'NİN REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN ADLI
ESERİNİN ÖĞRETİM TEKNİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ
(METİN-İNCELEME)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADNAN ERSOY HAKTANIR

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞENER

GAZİANTEP
TEMMUZ 2006

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Selim Sabit Efendi'nin Rehnümâ-yı Muallimîn Adlı Eserinin Öğretim
Teknikleri Açısından İncelenmesi (Metin-İnceleme)

Adnan Ersoy HAKTANIR

Tez Savunma Tarihi: 18.07.2006
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Osman ERKMEN
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Ökkeş KESİCİ
Enstitü ABD Başkanı

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞENER
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞENER

Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Erdiñç GÜLCÜ

ÖZET

SELİM SABİT EFENDİ'NİN REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN ADLI ESERİNİN ÖĞRETİM TEKNİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

HAKTANIR, Adnan Ersoy
Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞENER
Temmuz 2006, 92 sayfa

Bu tez, 1829–1911 yılları arasında yaşayan, Selim Sabit Efendi'nin yazmış olduğu Rehnümâ-yı Muallimîn (1870) adlı eserinin değerlendirilmesidir. Rehnümâ-yı Muallimîn, ilkokul öğretmenleri için rehber bir pedagoji kitabıdır. Avrupa'da eğitim görmüş olan, Selim Sabit Efendi, ilköğretimde yenileşmeye önyak olmuştur. Selim Sabit Efendi Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eseri kaleme almakla, öğretmenleri medrese zihniyetinden kurtararak, batılı anlamda daha işlevsel bir eğitim yöntemi getirmiştir. Bu çalışmada Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eserin günümüz Türkçesine çevirisi yapıldı. Eserin günümüz eğitiminde de öğretmenlerin faydalanacağı öğretim yöntemleri üzerine değerlendirilmesi yapıldı.

Anahtar Sözcükler: Selim Sabit Efendi, Rehnümâ-yı Muallimîn, pedagoji, usul-ı cedid (yeni öğretim yöntemi),

ABSTRACT

TO STUDY THE WORK OF SELIM SABIT EFENDI “REHNÜMÂ-YI MUALLİMÎN” ON THE POINT OF EDUCATION TECHNIQUES

HAKTANIR, Adnan Ersoy
M. A. Thesis, Department of Turkish Education
Supervisor: Assist. Yrd. Doç.Dr. Hasan Şener
July 2006, 92 pages

This thesis is the evaluation of the work, Rehnümâ-yı Muallimîn, written by Selim Sabit Efendi lived between 1829 and 1911. Rehnümâ-yı Muallimîn is a pedagogical guidebook for primary school teachers. Educated in Europe Selim Sabit Efendi pioneered to become modern in primary education. Selim Sabit Efendi saved the teacher from moslem theological school mentality with this work. Instead of this, it brings more effective method on the meaning of westernization. In this study Rehnümâ-yı Muallimîn was translated into today's Turkish. This work was evaluated to be benefited by teachers on today's education.

Key words: Selim Sabit Efendi, Rehnümâ-yı Muallimîn, pedagogy, usûl-i cedîd, new pedagogy.

ÖN SÖZ

Toplumların ilerleyip gelişmesinde en önemli etken eğitimidir. Eğitim, milletlerin en önemli işidir. Günümüzde toplumların ve özellikle bizim toplumumuzun boğuştuğu, terör, yolsuzluk, adam kayırma, haksız kazanç sağlama; “Bayrak”ın, “Vatan”ın, “Millet” olmanın, taşıdığı anlamı kavrayamama; millî ve manevi değerleri hiçe sayma, v.b. eğitimsizliğin en acı bir sonucu olarak sürekli yüzümüze çarpılmaktadır. Eğitilmiş olmak demek, bir şeyi bilmek demek değil; bildiğimiz o şeyleri idrak edebilmek demektir. Selim Sabit Efendi'nin yazmış olduğu ve bizim de tezimizin konusunu oluşturduğu Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eser, doğrudan bunlardan bahsetmemektedir. Ancak; “Parça, bütünü habercisidir.” düşüncesinden hareketle, doğru eğitimin doğru neticeler doğuracağını düşünürsek, bu pedagojik eser, ilköğretim çağındaki çocukları daha iyi eğitilmeye yönlendirecek önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmayı vücuda getirebilmek için çok zaman harcadık. Bu tezi oluşturma safhasında önce anne-babam, evlendikten sonra eşim, manevi anlamda desteklerini, kızım Zehra ise bilgisayarın tuşlarına basarak ve bilgisayarı sık sık resetleyerek kösteklerini esirgemediler. Kilis Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Erdiç GÜLCÜ Bey'e, kaynak ve ufuk yardımından; çok kıymetli danışmanım, Yrd. Doç.Dr. Hasan ŞENER Bey'e göstermiş olduğu nâmütenahi fedakârlıktan, güler yüzden ve babacan yaklaşımından dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Temmuz 2006

Adnan Ersoy HAKTANIR

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	2
1.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	4
2. LİTERATÜR BİLGİLERİ VE REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN'İN TRANSKRİPSİYONU	5
2.1. TÜRK EĞİTİM TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	5
2.1.1. Tanzimat Dönemine Kadar Eğitim Sistemimiz.....	5
2.1.2. Eğitimde İlk Yenileşme Hareketleri Dönemi	6
2.1.3. Tanzimat Dönemi	7
2.2. TANZİMAT DÖNEMİNDE EĞİTİM ALANINDAKİ YENİLEŞME HAREKETLERİ	10
2.2.1. Avrupa'ya Öğrenci Gönderilmesi ve Bunun Toplumdaki Etkileri	10
2.2.2. Tanzimat Döneminde Eğitimde Yenileşmenin Temelleri	10
2.2.3. Tanzimat Döneminde Ortaöğretimde Yenilik ve Gelişmeler	11
2.2.4. Tanzimat Döneminde Öğretmen Yetiştirme Politikası ve Çabası	12
2.3. TANZİMAT DÖNEMİNDE EĞİTİM ALANINDAKİ YENİLEŞME HAREKETLERİNE KATKISI OLAN ŞAHSİYETLER	12
2.3.1. Bazı Devlet Adamlarının Eğitimin Gelişmesine Katkıları	12
2.3.2. Ahmet Cevdet Paşa.....	13
2.3.3. Sümbülzâde Vehbi'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri	13
2.3.4. Ziya Paşa'nın Türk Eğitim Tarihindeki Yeri	13
2.3.5. Ebüzziya Tevfik'in Türk Eğitim Tarihindeki Yeri	14
2.3.6. Namık Kemal'in Türk Eğitim Tarihindeki Yeri	14
2.3.7. Ali Suavi'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri	15
2.4. USÛL-İ CEDÎT HAREKETİ VE USÛL-İ CEDÎDEYE ÖNDERLİK EDEN ŞAHSİYETLER	15

2.5. SELİM SABİT EFENDİ	16
2.5.1. Selim Sabit Efendi'nin Hayatı	16
2.5.2. Selim Sabit Efendi'nin Türk Eğitimindeki Yeri	17
2.5.3. Selim Sabit Efendi'nin Öğretmenlik Mesleğinin Niteliğine İlişkin Görüşleri.....	18
2.6. REHNÜMA-YI MUALLİMİN'İN TRANSKRİPSİYONU	20
3. MATERYAL VE YÖNTEM	42
3.1. MATERYALLER	42
3.2. REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN'İN TRANSKRİP VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ	43
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	44
4.1. REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN'İN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	44
4.1.1. Giriş Bölümü.....	44
4.1.2. Öğretim Yöntemleri (Usul-İ Talimiye)	45
4.1.2.1. Tekli Öğretim Yöntemi (Usul-ı İnfiradiye)	45
4.1.2.2. Çoklu Öğretim Yöntemi (Usûl-ı İctimaiye)	45
4.1.2.3. Karşılıklı Öğretim Yöntemi (Usûl-ı Müteakabile)	46
4.1.3. Yeni Öğretim Yöntemi (Usûl-İ Cedîde)	46
4.1.3.1. Sınıfların Oluşturulması (Sınıf ve Şu'belerin Teşkili)	47
4.1.3.2. Derslerin Uygulanma Yöntemi (Derslerin Suret-i Tertibi)	47
4.1.3.3. Ders programı (Ders Cedveli)	48
4.1.3.4. Harfleri Öğrenme Yöntemi (Hurûf-ı Hecenin Sûret-i Ta'limi)...	48
4.1.3.5. Harekelerin Sûret-i Ta'limi	49
4.1.3.6. Heceleme ve Okumanın Öğretim Yöntemi (Tehecci ve Kıra'atin Sûret Ta'limi)	49
4.1.3.7. Yazının Öğretim Yöntemi (Yazının Sûret-i Ta'limi)	49
4.1.3.8. Hesabın (Matematiğin) Öğretim Yöntemi (Hesabın Sûret-i Ta'limi).....	50
4.1.3.9. Coğrafyanın Öğretim Yöntemi (Coğrafyanın Sûret-i Ta'limi)..	50
4.1.3.10. Tarihin Öğretim Yöntemi (Tarihin Sûret-i Ta'limi)	50
4.1.3.11. Dilin Öğretim Yöntemleri (Lisanın Suret-i Ta'limi)	51
4.1.3.12. Öğretmenlerle İlgili Önemli Hususlar (Mu'allimlere Dâ'ir Mevâd-ı Mühime).....	51
4.1.3.13. Öğrencilerle İlgili Önemli Hususlar (Şakirdâna Da'ir)	52
4.1.3.14. Teneffüs ve Dinlenmeyle İlgili Önemli Hususlar (Teneffüs ve İstirahata Da'ir).....	53
4.1.3.15. Ödüllendirmeye İlgili Önemli Hususlar (Mükâfata Da'ir)	54
4.1.3.16. Cezalandırmayla İlgili Önemli Hususlar (Mücâzâta Mûte'allik).....	54
4.1.3.17. Sınavlarla İlgili Önemli Hususlar (İmtihanlara Mûte'allik) ...	56
4.1.4. Sıbyan Mekteplerinin İşleyiş Hükümleri (Sıbyan Mekteplerine Mûte'allik Fıkarât-ı Nizamiye).....	57
4.1.4.1. Genel Okullar (Mekâtib-i 'Umumiye)	57
4.1.4.2. Sıbyan Mektepleri (Mekâtib-i Sıbyâniye)	59
4.1.4.3. Kız Sıbyan Mektepleri	62
4.1.5. İ'tizar	62

SONUÇ	64
KAYNAKLAR	67
EKLER	69
EK A. TRANSKRİPSİYONU YAPILAN REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN'DEN ÖRNEKLER.....	70
EK A.1.Rehnümâ-yı Muallimîn'den Örnekler.....	71
EK B. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	82
EK B.1. Eserin Transkripsiyonunda Kullanılan Alfabe Metni.....	83
ÖZGEÇMİŞ (VITAE)	85

KISALTMALAR LİSTESİ

Adı geçen eser.....:	a.g.e.
Bakınız :	bkz.
Cilt.....:	c.
Derleyen.....:	Der.
Diğerleri	v.d.
Editör	Ed.
Hazırlayan.....:	Haz.
Sayfa.....:	s.
Sayfalar.....:	ss.
Tarihi yazılmamış.....:	t.y.

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türkiye'nin ilk çağdaş pedagoglarının başında gelen ve Osmanlı modern eğitiminin doğuşunda önemli bir rol oynayan Selim Sabit Efendi, çağdaş pedagojinin ülkeye girişinde önyak olan eserleri ile öğretmen ve öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği donanımlara sahip bireyler olarak yetişmeleri hususunda önemli bir rol oynamıştır. Selim Sabit Efendi'nin 1870 yılında yazmış olduğu "Rehnümâ-yi Muallimin" adlı eseri, eğitim tarihimizin en önemli eserlerinden birisi olma özelliğini taşımaktadır. Öğretmenlere rehberlik etme, yol gösterme amacıyla kaleme alınan bu eser, usûl-i cedid hareketi açısından da son derece önemlidir. Selim Sabit, eserinde usûl-i cedideye göre açılacak mekteplerin sınıf ve şubelerinin ne şekilde teşkil olunacağı, derslerin tertibi, ders cetvelleri, alfabe öğretimi, yazı talimi, okul yönetimi, sıbyan mektebi öğretmenlerinde bulunması gereken vasıflar, eğitim-öğretim metotları, tedris usûlleri gibi önemli konuları pedagojik biçimlenme açısından ele almaya çalışmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Selim Sabit Efendi'nin bu eseri alanında ilk olduğundan dolayı önemli bir yere sahiptir. Selim Sabit Efendi'nin bu eserinin eğitim alanına ne gibi yenilikler getirdiğini günümüz eğitim yaklaşımlarını da göz önünde tutarak vermeye çalıştık. Bizim burada yapmaya çalıştığımız şey, eseri yeniden yorumlamak değil, eseri ve yazarını çeşitli değerlendirmeler içerisinde ortaya koymaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Biz bu araştırma ile bir ilki gerçekleştiriyoruz. Özellikle bu eserin, alanında yazılmış çok önemli bir kaynak olmasından dolayı, çeşitli araştırmacılar tarafından söz konusu edildiğini görüyoruz. Bu eseri önemli kılan husus, yeni öğretim yöntemi (usul-ı cedid) öğretim usullerine göre kaleme alınmış ilk eserlerden biri olmasıdır. Bu ilk olma, eserin ortaya koyduğu bilgileri daha değerli hale getirmiştir. Bizim Rehnümâ-yı Muallimîn'den çıkardığımız ve eserin önemini ortaya koyan hususlar şunlardır:

1-Sınıf Oluşturmada Dikkat Edilecek Hususlar:

Burada iki önemli husus vardır:

- a) Sınıf mevcudu
- b) Öğrencilerin bireysel becerilerinin göz önünde bulundurulması.

Selim Sabit Efendi'ye göre eğitim-öğretimin tam hedefine ulaşabilmesi bakımından sınıfın mevcudu 8 öğrenciyi geçmemelidir.

Diğer kısımda Selim Sabit Efendi, pedagojik anlamda bir yenilik ortaya koyar ve öğrencilerin yaşlarını ve kabiliyetlerini (kişisel beceri ve bireysel farklılıklarını) göz önünde bulundurur. Bu farklılıkların ortaya konma nedeni çocukların anlama ve kavrama seviyelerini yakalayarak, eğitimin tam anlamıyla hedefe ulaştırılmasıdır.

2-Öğretim Yöntem ve Etkinlikleri:

- a) Araç-gereç kullanımı
- b) Göstererek öğretim
- c) Birbirine benzeyen iki şeyin farklılıklarının ortaya konması
- d) Keşfettirmeye yönelik soru uygulaması
- e) Öğrencilerin boş bırakılmaması için uygulanan yöntemler

Bu kısımda öğretim etkinliklerinin uygulanmasında esas tutulacak yöntem, yukarıda bahsettiğimiz öğrenci becerilerinin göz önünde bulundurulmasıdır.

Öğretim etkinliklerinin amacına ulaşması için Selim Sabit Efendi derslerde çeşitli araç-gereçler kullanmıştır. Selim Sabit Efendi özellikle göstererek öğretmeyi önemli görmüştür. Bunun için sınıfta öğretilen şeyleri göstermek ve öğrenimi artırmak için tahta kullanılmıştır. Coğrafya dersinin öğretim etkinlikleri içerisinde yer küresi ve harita gibi unsurlar kullanılmıştır.

Selim Sabit Efendi parçadan bütüne doğru bir eğitim metodolojisi ortaya koyar. Örneğin, yazıyı öğrenme ve okuma, harflerden, harekelerden başlar. Bununla ilgili olarak derslerin öğretim etkinlikleri içerisinde, dersin temel kavramları

öncelikle verilmelidir. Örneğin, dilin öğretim etkinlikleri içerisinde temel, sözcük türleri olarak belirtilmiş ve işe bunları öğretmekle başlanmalıdır. Tabi ki bu konuyu kavratırken dikkat edilecek en önemli husus, sözcüklerin birbirinden farklılıkları verilerek öğretim gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, işlenen konuyla ilgili kavramayı artırmak için, öğrenciye sorular sorulur. Bu sorular öğrencinin cevabı kendisinin bulmasını sağlayıcı şekilde olmalıdır.

Selim Sabit Efendi, öğrencilerin eğitiminde sürekli onları kontrol altında tutan bir yöntem ortaya koyar. Bunlar; yetmişmiş, edepli ve bilgili öğrencilerin (müzakereci) alt sınıftaki öğrencilerle ilgilenmesi ve öğretmen, bir öğrenciyle ilgilenirken bu müzakereciler vasıtasıyla diğer öğrencilerin yazı ve hesap (basit matematik) çalışması yapmalarıdır.

3-Öğretmenlerle İlgili Hususlar:

- a) Öğretmenin niceliğine ait hükümler
- b) Öğretmenin niteliğine ait hükümler

Selim Sabit Efendi'ye göre öğretmen olabilme yaşı 25'tir. Türkçeyi güzel konuşmak öncelikli bir unsur olarak ortaya konmuştur. Bunun yanında öğretmenin kendini ifade edebilecek kadar yazı bilgisine sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca matematik ve coğrafyadan yeteri kadar da bilgi sahibi olması gerekmektedir. Öğrenciler her zaman için kendilerini eğiten insanları örnek almışlardır. Toplum içinde öğretmen sıfatına sahip olan kişiler, davranışlarıyla örnek olduklarını, yaptıklarının belirleyici, model davranışlar, olduğunu bilmeleri gerekir.

4-Öğrencilerle İlgili Hususlar:

- a) Öğrencinin uyması ve uygulaması gereken hükümler.
- b) Öğrenciye uygulanması gereken hükümler
- c) Ödül ve ceza yönetmeliği (bkz.4.3.15.-4.3.16)

Burada Selim Sabit Efendi, okulun düzen ve intizamını sağlamak için çeşitli kurallar koymuştur. Bunlardan maksat, eğitimin tam hedefine ulaşması için gerekli disiplini sağlamaktır. Disiplin ile eğitim birbirinden ayrılmaz bir bütündür. (bkz. 4.3.13-4.3.14)

5-Sıbyan Mekteplerinin İşleyiş Hükümleri: (bkz.4.4.)

1.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Selim Sabit Efendi'nin Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eserin pedagoji alanında yazılan batılı anlamda ilk kitap olduğunu belirtmiştik. Burada bizim araştırma konusu ettiğimiz husus Şudur: Yüzyıllardır devam eden medrese eğitimindeki yaygın öğretim usullerinin yerine gelen bu usul ile ne gibi yenilikler getirilmektedir? Getirilen bu yeniliklerin eğitim-öğretime katkısı nedir?

İKİNCİ BÖLÜM LİTERATÜR BİLGİLERİ VE REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN'İN TRANSKRİPSİYONU

2.1. TÜRK EĞİTİM TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1.1. Tanzimat Dönemine Kadar Eğitim Sistemimiz

XVII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar Avrupa devletlerinin üstünlüğünü yalnız askeri sahada gören ve mesafeyi kapatmak için, askeri müesseseleri Batı ilim, teknik ve eğitim tarzına göre ıslah etmeyi yeterli bulan Osmanlı devlet adamları; II. Mahmut ve Tanzimat devirlerinde, Batının her alanında kesin üstünlüğünü kabul ederek, devletin bütün müesseselerinde ıslahat yapmak ihtiyacını hissetmişlerdir. Ne var ki ilk önce ıslahat veya yeniliğin hangi alanda yapılması gerektiği hususunda bir plan, program ve düşünceye sahip değildirlere. Fakat devletin yaşaması için ıslahat yapmanın zaruri olduğu fikrinin, az da olsa, bazı aydınlar ve devlet adamlarınca inanç olarak benimsenmesi; ıslahat hareketlerine başlangıçta bir takım alışkanlıklara rağmen, devamlılık ve nihayet, başarı sağlaması bakımından önemli bir adım olmuştur.

Eğitim alanında yapılacak yeniliklere en büyük engel, şüphesiz medreselerdir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat'ın ilanına kadar memleketin eğitim-öğretim ve adalet hayatına doğrudan doğruya; idaresine de kısmen hâkim olan medreselerin, devletin istediği sivil, askeri ve adli memur ve idarecileri yetiştirilmek suretiyle faydalı işler gördüğü muhakkaktır. Fakat bu medreselerin sonraları, her türlü yeniliğe ve ileri düşünceye engel olan cehalet ve taassup yuvaları haline geldikleri de bir gerçektir.

Eğitim dili olarak Arapçanın hâkim olduğu ve ayrıca gözlem, deney, araştırma ve tenkide katiyen yer vermeyen medreseler, kemiyet ve keyfiyet bakımından da çağın ihtiyaç ve icaplarına göre tahsil ve terbiye vermiyordu.

Özellikle, Avrupa'daki felsefi, ilmi ve teknik gelişmeler karşısında, medreseler tamamen aciz durumda kaldılar.

Eğitim alanındaki bütün bu şartlar, yenileşme sürecindeki Osmanlı Devleti'ni, doğal olarak Batıya ayak uydurma çabasında olan aydınlarımızı ve maarifle ilgili kişileri etkilemiştir. Batılı usullere göre okullar açmak, öğretmenler yetiştirmek ve nihayet eğitim vermek amacıyla birbiriyle bağımlı veya birbirinden bağımsız birçok yeniliğe girilmiştir (Akyüz,2001:132; Koçer,1991:5,62; Duman,1991:14,15; Yıldız, Haz.,1992:335).

2.1.2. Eğitimde İlk Yenileşme Hareketleri Dönemi

Osmanlı Devleti bir dizi yenilgiden sonra, önce askeri alanda bazı yenileşmeye girişmeyi gerekli görmüştür. 1734'te kısa ömürlü bir askeri okul (Hendesehane), 1776'da bir Askeri deniz okulu (Mühendishâne-i Bahri-i Hümayûn) açılmıştır. I.Abdülhamit (1774–1789), III. Selim (1789–1807), II.Mahmut (1808–1839) dönemlerinde yenileşmeler sürmüştür.

Böylece, askeri eğitimle başlayan bu yenileşmeleri ve özellikle Askeri Deniz Okulu'nun açılışını yeni bir dönemin başlangıcı saymak uygun olur.

Bu dönem eğitiminin temel özellikleri şunlardır:

1.Eğitimde yenileşmeye askeri okullar açılarak başlanmıştır. Buralarda yabancı öğretmenlere de görev verilmiş, ilk kez Batı dilleri (Fransızca, İngilizce) programlara girmiştir.

2.1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılmıştır. "Hayırlı Olay" anlamında buna Vak'a-i Hayriye denir. Medrese zihniyeti böylece önemli bir destekçisini kaybetmekle beraber yine güçlü bir biçimde sürmektedir.

3.İlköğretim zorunluluğu ilk kez bu dönemde getirilmiştir.

4.İlk kez 1830'larda Avrupa'ya öğrenci gönderilmiştir.

5.Türkçe yayınlanan ilk gazete, Takvim-i Vakayı adıyla bu dönemde çıkmıştır. (1831) sürekli yayınlar zamanla toplumun eğitim ve kültür düzeyini etkilemişlerdir.

Eğitimde yenileşmenin askeri okullarda başladığını belirtmiştik. Yenileşme döneminde ilk sivil okullardan Rüştîye Mektepleri (1839) bugünkü ilkokulların konumundadır.

Yenileşme döneminde, yabancı dil öğretimi ile ilgili bir girişim vardır:

19. yüzyıla kadar, Türkler, Batı dillerini öğrenmeye ilgi göstermemişler, devletin tercümanlık işleri v.s. İstanbul'da Fener Rumlarının eline verilmiştir. Devlet ekseriya farkına bile varmadan, bundan büyük zararlar görmüştür. Nihayet 1820'lerde Yunan isyanının patlamasında İstanbul'daki Rum Patrikhanesi'nin ve Rumların öteden beri önemli katkılarının olduğu –çok geç olarak– anlaşılmıştır. Bunun üzerine, devletin tercümanlık işleri Rumlardan alınıp bu kez Ermenilere ve Yahudilere teslim edilmiştir. Fakat bir taraftan da, Bab-ı Âli içinde bir tercüme odası açılarak, Türk gençlerine Fransızca öğretilmeye başlanmıştır (Akyüz,2001:132; Koçer,1991:6; Lewis,2000:84-87; İhsanoğlu vd. cilt II,1998:297)

2.1.3. Tanzimat Dönemi

Abdülmecit (1839–1861) 1839'da tahta çıkınca, Reşit Paşa'nın etkisiyle, Tanzimat Fermanı (ya da Gülhane Hatt-ı Hümayûnu) denen bir ferman yayınlamış, siyasal ve sosyal bazı düzenlemeler yapacağını duyurmuştur. Böylece, Tanzimat (düzenlemeler) dönemi başlamıştır. Aynı doğrultuda, 1856'da Islahat Fermanı yayınlamıştır. Sonra Abdülaziz padişah olmuş ve 1876–1878'lerde bu dönem kapanmıştır.

Tanzimat dönemi eğitiminin temel özellikleri şunlardır;

1. Tanzimat döneminde, başlıca üç nedenle, eğitim alanında yenileşmelere girilmiştir.

a) Tarihi gelişim süreci içinde, ülkede yenilikler gerekli bir ihtiyaç olduğu ve halkın eğitilmesi “Devlet ve hükümetin önemli bir görevi” olarak görüldüğü için (1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi)

b) Osmanlı yönetimine ve Türklere karşı düşmanca davranan Avrupa kamuoyunu kazanmak umuduyla

c) Avrupa devletlerinin baskısı nedeniyle

2. Eğitimin geliştirilmesi, devleti felakete gidişten kurtaracak bir yol olarak görülmeye başlanmıştır. Eğitimin böyle bir siyasal ve toplumsal işlevinin bulunduğu fark edilmesi, eğitim tarihimizde çok önemli bir teşhistir ve o zamandan beri önemini korumuştur.

3. Eğitimciler ve yazarlar, ailenin ve devletin eğitim görevlerini, çocuklara ve topluma karşı olan sorumlulukları açısından ele almaya başlamışlardır.

4. Eğitim bir bilim olarak görülmeye ve eğitim bilimi kitapları yazılmaya başlamıştır.

5. Okul ve sınıf ortamının düzenlenmesine, yeni ders araç gereçlerinin kullanılmasına, genel ve özel yeni öğretim yöntemlerinin düzenlenmesine gidilmiştir.

6. Örgün eğitim alanında İstanbul'da ve taşrada büyük çabalar gösterilmiş, bazıları günümüzde de etkinliğini sürdüren birçok okul kurulmuştur.

7. Medrese dışındaki örgün eğitimde ilk, orta, yüksek şeklinde bir derecelendirmeye gidilmiş ve kısmen kâğıt üzerinde kalsa da kapsamlı düzenlemeler düşünülmüştür. Eğitim yönetiminde yeni bir örgütlenmeye gidilmiştir. (Maarif-i Umumiye Nezareti)

8. Örgün eğitimin kurulup geliştirilme çabaları mantıki bir sıra izlememiş ilköğretime hemen hiç el atılmadan orta ve yüksek öğretimde düzenlemelere gidilmiştir.

9. Örgün eğitimde mantıki sıra izlemeyen girişimler, esas olarak, medreselerin tepkisinden kaçınmak, medreseler ve geleneksel sıbyan mektepleri dışında yeni okullar açmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Fakat medrese zihniyeti, eğitimdeki yenilikleri yine de kolay benimseyememiştir.

10. Medreselerin düzeltilmesine gidilmemiş, bazı meslek medreseleri açılmıştır.

11. Öğretim kurumlarında birlik olmadığı için, uzun yıllar, "medrese", "Tanzimat mektepleri", Askeri mektepler", Azınlık", Yabancı" mektepler... gibi çeşitli kaynaklardan çok farklı bilgi, düşünce, ideal ve dünya görüşüne sahip insanlar yetişmiştir. Bu zıtlıkların toplumda olumsuz sonuçları görülmüştür.

12. Eğitimde yenileşmeler, bir avuç yönetici, aydın ve öğretmen tarafından başlatılmıştır.

13. Avrupa'daki gelişmelerin topluma tanıtılmasında ve eğitimdeki yenileşmelere Avrupa'da görev yapan Osmanlı elçilerin ve öğrenim gören aydınların önemli katkıları olmuştur.

14. Eğitimdeki yenileşmeler, hemen her zaman, eski malzemeyle yeni bir şey yapmak biçiminde gerçekleştirildiği için, medrese, böylece, yeni okullarda etkisini şu yollarla kısmen sürdürmüştür ; öğretmen, öğrenciler programlar, yöntemler...

15. Tanzimat döneminde, siyasi gelişmelerin sonucu olarak, çeşitli din, dil ve kültürlerden oluşan ülke insanlarını bir arada tutmak amacıyla "Osmanlı" ideali ortaya çıkmış ve bir Osmanlı insanı tipi meydana getirmek için eğitimden de yararlanılmaya çalışılmıştır. Ancak, azınlıklar, ayrılıkçı ve milli emellerinden vazgeçmemişlerdir.

16. Azınlık ve yabancı okulları çok büyük gelişmeler göstermiş, devlet için bir tehlike haline gelmeye başlamışlardır.

17. Açılan yeni okulların programlarına hayata dönük dersler konulmuştur.

18. Programlarda doğal olarak bir gelişme gözlenmekle beraber, uzun süre, çeşitli okulların programları birbirine çok yakın özellik göstermişlerdir.

19. Tanzimat'ın kökleşmesi için aydınlar ve memurlar yetiştirilmesi gerekli görülmüş, bu nedenle sivil okullara ve memur yetiştirmeye fazla önem verilmiştir.

20. Medrese dışındaki okullarda, Osmanlıca denilen Türkçe öğretim dili olarak benimsenmiştir. Maarif-i Umumiye Nizamıyesi (1869)'nin gerekçesinde "bir milletin eğitimde ilerleme sağlamasını, kendi dilinde eğitim öğretim yapmasında aramak gerekir; bir topluma yabancı dille bilim ve sanatta ilerleme yolunu göstermek zordur." denilmesi çok önemlidir. Bu dönemde, dilin öğretimdeki önemi yanında, sadeleşmesinin de gerektiği anlaşılmaya başlanmıştır.

21. Mesleki ve teknik eğitimin temelleri atılmaya başlanmıştır.

22. İlk kez, öğretmen yetiştiren meslek okulları açılmıştır.

23. İlk kez, kızlar için, orta dereceli okullar açılmıştır.

24. Öğrenci ve öğretmenlerin kıyafetleri belirlenip düzenleme başlamıştır.

25. Disiplin aracı falaka, yasal olarak, kaldırılmıştır.

26. Az zamanda çok iş yapmak düşüncesi v.s. nedeniyle, sivil okulların pek çoğu için uygun binalar yapılmamış, bunlar eğretici binalarda eğitimlerini sürdürmüşlerdir. Askeri okullar bu açıdan daha şanslıdır.

27. Halk eğitimin önemini daha iyi anlamaya başlamış, bu alanda gelişmeler görülmüştür (Akyüz, 2001:145; Koçer,1991:50; Öztürk,2005:9-13; Duman,1991:11-18; Yıldız-Hazırlayan-1992:359-360).

2.2. TANZİMAT DÖNEMİNDE EĞİTİM ALANINDAKİ YENİLEŞME HAREKETLERİ

2.2.1. Avrupa'ya Öğrenci Gönderilmesi ve Bunun Toplumdaki Etkileri

II. Mahmut (1808 – 1839) döneminin son on beş yılında, yabancılarla ilişkiler ve Avrupa usullerine yönelmeler her geçen gün önem kazanmaya başlamıştır. Bu şekilde, “ zamanın zorlaması” sonucu, Batının yeni bilimlerini öğrenmiş memurlara ve bilgili insanlara ihtiyaç artmıştır. Bunların yetiştirilmesi için, padişah'ın emri ile, Tıbbiye ve Enderun'dan seçilerek 150 Müslüman çocuğu Avrupa'ya öğrenime gönderilmesine karar verilmiştir.

1834'den itibaren Viyana, Paris ve özellikle Londra'ya gittikçe artan sayıda askeri öğrenci ve genç subay gönderilmiştir.

Amaç: a) Harbiye ve öteki askeri okullara yetenekli, bilgili, öğretmen yetiştirmek,
b) Kültürlü ve teknik bilgi sahibi subay yetiştirmek,
c) Tophane, Baruthane, Fişekhane, Dökümhane gibi askeri fabrikalara mühendis subay yetiştirmek idi.

Tanzimat'tan sonra, askerlik dışında çeşitli alanlarda Batıya, özellikle Fransa'ya çok sayıda öğrenci, ayrıca nitelikli işçiler, ustalar yetiştirmek için çeşitli zamanlarda (torna, döküm, makina, terzilik...) çıraklar gönderilmiştir.

Avrupa'da okuyanlar, dönünce, önemli görevler üstlenmişler, yararlı hizmetlerde bulunmuşlardır. Böylece askerlik, mühendislik, tıp, güzel sanatlar, edebiyat... alanlarında ülkede yenilikler görülmüş, devletin iç ve dış siyasetine Batı anlayışı ve yöntemleri girmeye başlamıştır. Eğitimde ise, özellikle Kimyager Derviş Paşa, Selim Sabit ve Hoca Tahsin Efendi'lerin önemli çalışmaları olmuştur (Akyüz, 2001:147-148; Koçer,1991:39; İhsanoğlu vd. cilt II, 1998:295).

2.2.2. Tanzimat Döneminde Eğitimde Yenileşmenin Temelleri

Eğitimde yenileşme, genel yenileşme hareketlerinin bir parçasıdır. Hatta eğitim, geri kalmanın esas nedeni ve yenileşmenin de esas etkeni olarak değerlendirilebilir.

Eğitimde yenileşmenin en yoğun yaşandığı Tanzimat döneminde eğitime önem vermenin esasları, eğitimin temel özellikleri şunlardır:

I.Tanzimat döneminde başlıca üç nedenle, eğitim alanında yenileşmelere girişilmiştir:

a) Tarihi gelişim süresi içinde, ülkede yenilikler gerekli bir ihtiyaç olduğu ve halkın eğitilmesi “ Devlet ve hükümetin önemli bir görevi ” olarak görüldüğü için (1869 tarihli Maarif – i Umumiye Nizamnamesi)

b) Osmanlı yönetimine ve Türkler’ e karşı düşmanca davranan Avrupa kamuoyunu kazanmak umuduyla.

c) Avrupa devletlerinin baskıları nedeniyle.

1839 tarihli Tanzimat Fermanında eğitimle ilgili bir kelime bile yoktur. Fakat devlet adamları, girişilen yeniliklerin kalıcı olabilmesi için, ilgili bir toplum, yeni bir aydın tipi ve kadro oluşturmak gerektiğini biliyorlardı.

Cevdet Paşa’ ya göre, Reşit Paşa ve arkadaşlarının amacı, örgün ve yaygın eğitim yoluyla başka deyişle, okullar açarak ve halkı eğiterek, Devleti Avrupa’nın yeni usullerine göre düzenlemektir. Devletin Paşalarından önce devletin padişahı Abdülmecit Ocak 1845’te Bâb – i Âli’ye gidip, sadrazam ve tüm vekillere hitaben bir ferman okumuştur. Abdülmecit burada şöyle uyarıda bulunur: “En önemli ideal ve amacımız olan ülkelerin ve halkın mamuriyetini (refahını, gelişmesini) sağlamak için ne türlü tedbirler gerekli ise bir an önce alınıp uygulansın ve tüm vekillerin ortak görüşleriyle mesele düşünölsün. Böyle bir amacın gerçekleşmesi, din ve dünya işlerinde halkın bilgisizliğinin giderilmesine bağlıdır. İlimlerin ve fenlerin kaynağı ve sanayinin meydana çıktığı yer olan okulların icade düşünölüp bulunması ve yapılması benim için işlerin en önemlisidir. Bu nedenle ülkenin uygun yerlerinde gerekli okullar açarak halkın eğitilmesi çaresine bakılsın.” Abdülmecit ‘in bu fermanı eğitime verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir (Akyüz,2001:147; Koçer,1991; Yıldız-Haz.-1992:335)

2.2.3. Tanzimat Döneminde Orta Öğretimde Yenilik ve Gelişmeler

Tanzimat dönemi orta öğretimi üç tür okul halinde şekillenmiştir: Rüştiye, İdadiye, Sultaniye.

Rüştiyelerin kuruluş temellerinde Askeri alanda iyi öğrenci yetiştirme gayesi de vardı. Askeri olanların dışındakilere Mülkiye Rüşdiyeleri denirdi. Fakat Mülkiye Rüşdiyelerinin mezunları, daha ziyade kalemlere memur olarak giriyorlardı. Oysa, ordunun iyi yetişmiş aydın subaylara ihtiyacı gittikçe artıyordu. İşte bu ihtiyacı karşılamak ve askeri yüksek okullara köklü bir öğrenci kaynağı sağlamak amacıyla 1875’ ten itibaren İstanbul’ da ve başlıca il merkezlerinde Askeri Rüştiyeler açılmaya başladı. Askeri okulların gelişmelerinde, ders kitaplarının yazılmasında, eğitimci

asker Süleyman Hüsnü Paşa'nın önemli çabaları oldu. Ayrıca Rüştiyeler arasında düzeyi daha yüksek tutulan ve Abdülmecit'in annesi Bezmialem Valide Sultan tarafından İstanbul'da Darülmârif (1850) yapılmıştır (Akyüz,2001:151; Koçer,1991:73; Duman,1991:11-18).

2.2.4. Tanzimat Döneminde Öğretmen Yetiştirme Politikası ve Çabası

Bugünkü anlamda öğretmen yetiştirmenin tarihi tanzimat dönemine dayanır. 1839'larda kuruluş sonra çoğalmaya başlayan rüştiyelerin iyi bir öğretim yapabilmeleri, iyi yetişmiş öğretmenlerin varlığına bağlı idi. Bu da ancak medrese dışında, yalnızca bu iş için açılacak meslek okulları ile sağlanabilirdi. O zamanki yöneticiler haklı olarak böyle düşünüyorlardı. Mekatip-i Umumiye Nezaretinin başına getirilen, sonra birkaç kez Maarif nazırlığı yapan Kemal Efendi'nin öncülüğü ile ilk kez bir öğretmen okulu Darülmuallimin adıyla Hicri 10 Rebiyülahir 1264 Perşembe günü İstanbul'da Fatih'te açıldı (Akyüz,2001:161; Koçer,1991:79; Yıldız-Hazırlayan-1992:441).

2.3. TANZİMAT DÖNEMİNDE EĞİTİM ALANINDAKİ YENİLEŞME HAREKETLERİNE KATKISI OLAN ŞAHSİYETLER

2.3.1. Bazı Devlet Adamlarının Eğitimin Gelişmesine Katkıları

Abdülmecit eğitime büyük ilgi duyan bir padişahı. Sık sık okulların sınavlarında ve ödül dağıtma törenlerinde bulunurdu. O, eğitimi teşvik ve yer yer de onlara öncülük etmiştir.

Tanzimatın ilanından az önce Viyana'da elçilik yapan Sadık Rıfat Paşa (1807- 1857)Avrupa'nın eğitimde ve çeşitli alanlardaki gelişmiş durumunu "Avrupa Ahvaline Dair Risale (1841) başlıklı 17 sayfalık bir yazısında açıklamıştır. Bu Risalenin, Tanzimat başlarında, Osmanlı Devlet adamları ve aydınlarının Avrupa eğitimini v.b. tanımlarında önemli yer tutmuştur.

Abdülmecit ve Abdülaziz dönemlerinde beş kez Sadrazamlık ve yedi kez Hariciye Nazırlığı yapmış önemli bir devlet adamı olan Ali Paşa, sadrazamlığı döneminde eğitimde ilgili yasal düzenleme, gerek eğitim kurumları açma bakımından çok önemli atılımlar yapmıştır.

Ahmet Kemal Paşa (1808–1888) Mekatib–i Umumiye Müdürlüğüne gelir gelmez 1848'de Darülmuallimin–i Rüşdi'nin açılmasına önderlik etmiştir. Okul kitaplarının basımı için Avrupa'dan Litografya makinesi getirtmiştir. Saffet Paşa

(1814–1883) Abdülaziz döneminde maarif nazırlığı yapmıştı. Bu dönemde sadrazam Ali Paşa ile beraber Galatasaray Sultanisinin açılışı, Maarif-i Umumiye Nizamname'sinin yapılması, Darümuallimin-i Sıbyan, Darümuallimat, Darülfünunun açılmasında büyük emek harcadı. (Akyüz,2001:178; Koçer,1991:83,97,107; Akşin vd., cilt III,2000:347)

2.3.2. Ahmet Cevdet Paşa (1822–1895)

Mecelle'nin hazırlanışındaki emeği ve Tarih-i Cevdet-i ile tanınır. Osmanlıca dil bilgisi ve bazı ders kitapları yazmıştır. 1848'de açılan Darümuallimin'in (Erkek Öğretmen Okulu) “Müdür” unvanıyla ilk yöneticisi olarak bu kurumun ilk Nizamnamesini hazırlamış ve “öğretmen saygınlığı” ilkesine dayanması gerektiğini vurgulayarak Osmanlıda “çağdaş anlamda” öğretmen yetiştirmenin temellerini atmıştır (Akyüz,2001:178; Koçer,1991:83,97,107; Akşin vd., cilt III,2000:347).

2.3.3. Sümbülzâde Vehbi'nin Türk eğitim Tarihindeki Yeri (?-1809)

Maarif teşkilatının ve eğitim anlayışının değişip yerleşmesinde sadece içeriğin ve müfredatın değil, öğretim metotlarında da bir yenilik oluşmuştur. Sümbülzâde Vehbi bu konuda yenileşmeye bir katkı sağlamıştır. Onun eğitim tarihimizde bir yer tutması, Tuhfe-i Vehbi, Lütfiyye-i Vehbi ve Nuhbe-i Vehbi adlarındaki kitapları nedeniyledir.

Bu kitaplardan ilk ikisi Cumhuriyet yıllarına kadar okullarda Farsça ve Arapça öğretimi kitapları olarak okutulmuştur. Üçüncüsü ise bir ahlak ve davranış kitabı olarak yine etkili olmuştur. Sümbülzâde Vehbi'nin getirdiği yenilik burada devreye girmektedir. Bu kitaplar ezberlenmesi kolay olsun diye nazım biçiminde yazılmıştır. (Akyüz, 2001:142)

2.3.4. Ziya Paşa'nın Türk Eğitim Tarihindeki Yeri (1825-1880)

Ziya Paşa, eğitim görüşlerini dönemin gazetelerinde ve Defter-i Âmal başlıklı eserinde açıklar. Bu eserinde Ziya Paşa eğitim hususunda bilinçsiz davranıldığını ifade etmektedir. Çocuk eğitiminin önemli olduğu bilincinin yeterince kavranılmadığını belirtir.

Onun, Osmanlı eğitimine kazandırmaya çalıştığı yeni fikirler konusunda uğraşısı da J.J.Roussau' nun “Emile” adlı eserini Türkçeye çevirmiş olmasıdır. Der ki; “ Bu kitap o tarihe kadar süre gelen terbiye yöntemlerini tamamen değiştirmiş 80-

100 senedir Avrupa'nın ilerlemesine neden olduğu halde henüz dilimize çevrilmemiştir." Ona göre, bizde çocuk eğitimine ilişkin henüz bir kitap yoktur ve Emile' deki değerli bilgiler işinize yarayabilir. (Akyüz, 2001:180)

2.3.5. Ebüzziya Tevfik'in Türk Eğitim Tarihindeki Yeri (1848 –1913)

Yazar ve dergi, kitap yayıncısıdır. Ona göre, mutlu ve refah içinde yaşamamız için ilk şart okullarımızı ve öğretim yöntemlerimizi düzene koymaktadır.

Ebüzziya Tevfik'in o günkü eğitim sistemini eleştiri açısı ilginçtir. Doğru tespit yapma açısından da önem arz etmektedir. "Biz hâlâ bir üstün bir esre okutalım... Hâlâ Ebced'i okutalım! Hâlâ, bilim adamları ve yazarların eserlerini incelemeyelim... Hâlâ yıllarca sülüs karamakla kara cahil kalmak için uğraşalım! Dilimiz Türkçe, fakat sarfımız Arapça, ülkenin dirilip yükselmesi çok iyi eğitim ve görüşlerin yetişmesine bağlı, fakat biz hâlâ mekteplerimizde gazete okuyabilecek adam çıkaramıyoruz! Avrupalı bir çocuk, bizim çocuklardan daha çok mektep görmüş biri ile imtihan edilse bizimki ondan yüz bin kat zeki ve kavrayışlı olduğu halde papağan gibi ezberci olduğu görülür. Avrupalı çocuk kendi dilinde okur, yazar, ayrıca kısaca tarih ve coğrafyasını bilir. Hesap hendese gibi temel bilimlerin ilk bilgilerinden soruları cevaplar. Fakat bizimki, tarih, coğrafya, hesap, hendese sözlerini işitince insan mı, meyve veya oyuncak mı diye hayrette kalır. Bu durum öğretim yöntemlerimizin bozukluğundan kaynaklanıyor." (Akyüz, 2001:180)

2.3.6. Namık Kemal'in Türk Eğitim Tarihindeki Yeri (1840-1888)

Namık Kemal (1840–1888) medrese zihniyetine karşı çıkmış, dönemin eğitim sorunlarını tartışmış, halkın kültür düzeyini yükseltmeye çalışmış ve Atatürk'ü siyasi ve vatanperverane görüşüyle etkilemiş bir şair ve yazar olarak eğitim tarihimizde önemli bir yer tutar. Ona göre, her çeşit felaketin kaynağı eğitimsizliktir.

Namık Kemal, vatan sevgisi, hürriyet ve bu yolda canını verircesine mücadele konusunda birçok genci kuvvetle etkilemiştir. Atatürk öğrencilik yıllarında ondan ilham almış, bazı şiirlerine konuşmalarında yer vermiştir. (Akyüz, 2001:181; Akşin vd., cilt III,2000:347)

2.3.7. Ali Suavi'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri (1838-1878)

Medrese zihniyetine karşı çıkması dönemin eğitim sorunlarını tartışması, eğitimde ilginç girişimleri ve Galatasaray Lisesinin müdürlüğünü yapması gibi nedenlerle eğitim tarihimizde önemli bir yer tutan Ali Suavi (1838-1878) İstanbul'da Rüştiyede okumuş fakat daha çok kendini yetiştirmiş bir fikir adamı ve öğretmendir.

Ocak 1867'de "Muhbir" gazetesini çıkarmaya başladı. Daha sonra "Muhbir" i Londra'da çıkarmaya devam etti. Sonra Paris'te "Ulûm" gazetesini yayınladı. "Kamûs-ül Ulûm v'el Maarif" adında bizde ilk ansiklopedilerden sayılan bir eser hazırlığına girişti.

Ali Suavi'nin Galatasaray Lisesi'nde müdürlüğü sırasında, okulda başarı durumu çok zayıftır. Bu nedenle 5 yıllık öğretim süresi 8 yıla çıkarılmıştır. Öğrenci başarısızlığının Ali Suavi'ye göre asıl nedeni öğretmenlerin çoğunun şuradan buradan toplanmış, öğretmenlik için yetişmemiş, yeni yöntemleri bilmeyen diplomasız kişiler oluşudur. Bunların yerine diplomalı ve üstelik daha az maaş vererek öğretmenler bulmuştur. Onun bu düşünce ve girişimleri, öğretmenlik formasyonu olarak meslekten yetişmiş gerçek öğretmenlerin önemini ve bunların öğrenci başarısında oynadığı önemli rolü çok iyi gördüğünü gösteriyor. Bu düşünceler ve girişilen eylemler o dönem için yeni sayılabilir ve Ali Suavi'nin eğitimci ve yöneticilik yönlerini de açıklar (Akyüz, 2001:184; Akşin vd., cilt III,2000:351).

2.4. USÛL-İ CEDİT HAREKETİNE ÖNDERLİK EDEN ŞAHSİYETLER

Eğitim tarihimizde usûl-i cedit, ders araç ve gereçleri konusunda yenileşme, özellikle, öğretmenlerin geleneksel öğretim yöntemlerini bırakıp yeni etkili öğretim yöntemleri uygulaması demektir.

Usûl-ı Cedid terimi Tanzimat sonlarından itibaren daha çok ilköğretimde bu alandaki gelişmeleri anlatmak için kullanılır.

1847'de İstanbul'da beş adet örnek olarak açılan Rüştiyede, Mekâtib-i Umumiye Müdürü Ahmet Kemal Efendi altı ay kadar kendi yöntemine göre eğitim yapmıştır. Ahmet Kemal Efendinin Rüştiyelerde Usûl-i Cedidin gelişmesine öncülük ettiği görülüyor. Okullara harita sokmaya çalışmıştır.

İlk yeni usul iptidai mektebi Selanikli Abdi Kâmil Efendi, İstanbul Süleymaniye'de açmıştır ve bu, diğer sıbyan mekteplerinin yavaş yavaş ortadan kalkmasına ve yeni iptidai mekteplerinin kurulmasında etkili olmuştur.

Abdi Kâmil Efendi daha sonra bir de özel okul açacaktır. O ayrıca kolay okuma öğreten bir Elifba yazmış, alfabeyi çocukların oynayarak öğrenmelerini sağlamak için dört köşe kesilmiş kartonlar üzerine harfler bastırılmış, sınıflara resimler, haritalar astırılmıştır.

Taşrada usûl-i cedid hareketini sürdürenler arasında Tuna valisi Mithat Paşa ile yazar Ahmet Mithat Efendiyi de unutmamalıdır. Ahmet Mithat Efendi 1873'ten itibaren Rodos'ta sürgün kaldığı üç yıl süresince okul açarak yeni yöntemlerle öğretim yapmıştır (Akyüz,2001:190; Koçer,1991: 97).

2.5. SELİM SABİT EFENDİ

2.5.1. Selim Sabit Efendi'nin Hayatı (1829–1911)

Edirne'nin Vize kasabası halkından ve çiftçilerinden Mehmet Ağa'nın oğludur. 1829 yılında Vize'de doğmuştur. İlköğrenimini memleketinde yaptıktan sonra İstanbul'a geldi. Gazanfer Ağa Medresesi'nde ikamet etmiş Fatih Camiinde derslerine devam etti. İstanbul'da 1848'de açılmış olan Osmanlı Devleti'nin ilk erkek öğretmen okulu Darü'l-Muallimîne devam ederek oradan da 1853'te diploma aldı.

1855'te tahsilini tamamlamak üzere meşhur Hoca Tahsin Efendi ile birlikte Paris'e gönderildi. Altı sene kaldığı Paris'te iyi derecede Fransızca öğrendi. Matematik, fizik ve kimya tahsil etti. Paris'te 1856 da Türk talebesi için açılmış olan Mekteb-i Osmanî ile bir ermeni okulu olan Muradyan Mektebinde Türkçe okuttu.

1861'de Fransa'dan dönerek 1862'de 800 kuruş maaşla İstanbul Belediyesi'nin Beyoğlu'ndaki altıncı dairede Rüsumat Kalemine (vergi dairesine) memur oldu. 1864'te padişahın iradesiyle ve 1800 kuruş aylıkla (Nafia nezareti) bayındırlık bakanlığı, (Turuk ve Ma'abir) Yollar ve Geçitler Muhasebeciliğine Tayin olundu. 1867'de yine irade ile ve 4000 kuruş maaşla Altıncı Daire Muhasebeciliğine tahvil edilerek uhdesine (salise) üçüncü rütbesi de verildi. Sonra muhasebecilikten ayrılarak 1869'da, 2500 kuruş aylıkla Talim ve Terbiye Dairesi üyeliğine tayin ve rütbesi de ikinciye terfi ile beraber aynı zamanda İstanbul'da 1863'te hizmete girmiş olan Dârü'l-Fünûn Türk edebiyatı hocalığına tayin edildi. 1872'de 2850 kuruş maaşla reis-i saniliğe, 27 Aralık 1875'te 1500 kuruş aylıkla Meclis-i Kebiri Maarif azalığına, 14 Mart 1879'da maaşıyla Mekâtib-i Rüşdiye (Ortaokullar) Müdürlüğüne tayin olundu.

“Muhtasar Târih-i ‘Osmâni (Kısa Osmanlı Tarihi) adlı eserindeki “hal” (Tahttan indirme) kelimesinden dolayı görevden alındı. Zühtü Paşanın bakanlığına kadar kaldıktan sonra emekli edildi.

1911 yılı Ocak ayında İstanbul Sarıyer’de öldü. Eyüp’te Kaşgari Dergahı yanındaki aile mezarlığına gömüldü (Akyüz,2001:186; Koçer,1991:97; Öztürk,2005:30; Kayaoğlu-Hazırlayan-2001:115,133,216; Uluslararası Vize Tarih ve Kültür Sempozyumu, t.y.:89).

2.5.2. Selim Sabit Efendi’nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri

Selim Sabit Efendi (1829–1911) bir meşrutiyet dönemi (1876–1908) eğitim bilimcimizdir. Bir eğitim bilimci olarak genel didaktik alanında çalışmalar yapmış, eserler vermiştir. Medrese ve öğretmen okulu tahsillerini İstanbul’da yaptıktan sonra Paris’e gönderilmiştir. Memlekete döndükten sonra öğretmenlik ve yazarlık yapmış, İstanbul’da Süleymaniye semtinde açılan bir ilkokulda o zamana göre yeni ve önemli sayılan sıra, hesap tahtası, harita gibi okul levazımını ve öğretim araçlarını ilk defa kullanmış.

Onun Türk Eğitim Tarihinde yer tutması üç alandaki çalışmasından dolayıdır. Bu çalışma alanları şöyledir:

1-İlköğretimde öncü olarak giriştiği yenileştirme çabaları

2-Bu yenileştirme çabaları içinde ilkokul öğretmenleri için rehber bir pedagoji yazmış olması.

3-Öğretmen adayı öğrencilerini medrese zihniyetinden kurtarmaya çalışması.

O, öğretim bilimi alanındaki ve eğitim tarihimiz içindeki önemli eseri olan “Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eserinde -bu kitap bizde Sıbyan Mekteplerine ait ilk öğretim metodu kitabıdır- öğretmenlere batı düşünüşü doğrultusunda rehberlik ediyordu. Onun öğretim bilimi alanındaki önemli görüşleri şunlardır:

1-Öğretim etkinliklerinde ders araçlarından yararlanma.

2-Ahlak eğitiminde masaldan yararlanma.

3-Eğitim- öğretim etkinliklerinde çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesi.

4-Öğretimde öğretmenin rehber olması. Buluşu öğrencinin yapmasını sağlaması.

5-Öğretimin ilk basamaklarında bireysel, sonraki basamaklarında sosyal-grup eğitimi.

6-Öğretim etkinliklerinde yetişkin bir öğrencinin alt düzeydeki bir öğrenci grubuna öğreticilik etmesi.

7-Bugünkü anlamda okul öncesi, ilköğretim öğretmenlerinin daha merhametli, şefkatli, sabırlı, geniş yürekli, eşitlik taraftarı, garaz ve kin beslemeyen, hatır gönül iltimas kabul etmeyen, iyi ahlak sahibi öğretmenler olmaları.

8-Öğrencilerin Türkçeyi güzel konuşup yazmalarının sağlanması.

9-Öğretim etkinliklerinde bilimsellik.

10-Çok içerik yerine ana örneklerin işlenmesi.

11-Okulun çocuklar için bir cennet, ders de bir sevinç kaynağı haline getirilmesi (Akyüz,2001:186; Koçer,1991:97; Uluslararası Vize Tarih ve Kültür Sempozyumu, t.y.:220).

2.5.3. Selim Sabit Efendi'nin Öğretmenlik Mesleğinin Niteliğine İlişkin Görüşleri

Selim Sabit Efendi, Osmanlı eğitiminin çağdaşlaşmasında, hem öğretim, yönetim görevleriyle hem de yazmış olduğu eserleri ve fikirleriyle önemli bir yer tutan şahısların başında gelmektedir. Selim Sabit Efendi'nin yazmış olduğu eserlerin hepsi kendi alanında önemli olmakla birlikte "Rehnümâ-yı Muallimîn (1870)" adlı eseri, eğitim ve öğretim ile ilgili görüşlerini doğrudan ifade ettiği eseri olma özelliğini taşımaktadır. Selim Sabit Efendi, ilk olarak ilkokul öğretmen adaylarının şu özelliklere sahip bireyler olmalarının önemi üzerinde durmuştur:

1-Türkçeyi güzel konuşmak,

2-Ahlâklı olmak,

3-Merhametli ve şefkatli olmak,

4-Sabırlı ve geniş yürekli olmak,

5-Adaletli olmak,

6-Kin ve garaz beslememek,

7-Hatır, gönül, iltimas kabul etmemek. Selim Sabit Efendi'nin ilkokul öğretmenlerinde bulunmasını istediği bu özellikler, günümüz öğretmenleri için de geçerli olan özelliklerdir. Nitekim günümüz öğretmenlerinde var olduğu düşünülen şu on iki nitelik, öğrenciler tarafından en çok beğenilen öğretmen özelliklerinin başında gelmektedir. Bu nitelikler şunlardır:

1-İşbirliğine dayanan demokratik tutum,

2-Her çocuk için müşfik ve saygılı olma,

- 3-Sabır,
- 4-Geniş alâkâlar,
- 5-Hareket ve görünüşün hoş gitmesi,
- 6-Doğruluk ve taraf tutmamak,
- 7-Espri sahibi olmak,
- 8-Tam itidâl ve metânet,
- 9-Öğrencilerin problemlerine karşı alâkâ,
- 10-Esneklik,
- 11-Cesaret verme ve taktir etme hususunda iyi niyet,
- 12-Özel bir konuyu öğretmede olağanüstü başarı.

Selim Sabit Efendi'ye göre öğretmenlerin, bu niteliklerinin yanı sıra Türkçeyi güzel konuşmaları, derdini anlatacak kadar Arapça, Farsça, Hesap ve Coğrafya'dan bilgili olmaları, 25 yaşından aşağı olmamaları, edip, kâmil ve güzel ahlâk sahibi bireyler olmaları da gerekmektedir. Öğretmenler, öğrencilerinin babaları ve anneleri makamında buldukları için, onların tavır ve hareketlerinde ortaya çıkacak kusur ve hataları düzelterek istenilen biçimde terbiye olmalarına dikkat etmelidirler. Çünkü Selim Sabit'e göre öğrencilerin yetişme ve gelişmesinde etkili olan bireylerin başında öğretmen unsuru gelmektedir.

Öğretmenin şahsiyeti, bilhassa ilköğrenim çağındaki çocukların düşünce yapısında ve şahsiyetlerinin şekillenmesinde büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu yaştaki çocukların en çok etkilendikleri kişilerin başında öğretmenleri gelmektedir. Günlerinin büyük bir kısmını öğretmenleri ile birlikte geçirdikleri için öğretmenlerinin davranışlarını algılamaya, kendilerine mal etmeye çalışırlar ve onun gibi olmak isterler. Dolayısıyla öğretmenin kişiliği, eğitim-öğretim süreci içerisinde önemli bir yere sahiptir denilebilir (Şanal,2005; Koçer,1991:97).

2.6. REHNÜMÂ-YI MUALLİMÎN (METİN)

Bismillahirrahmanirrahim.

Muhâmid-i layika ref-i bargâh-ı cenâb-ı huda vessalavatu faika-i arz-ı pişegâh-ı nebi-yi mücteba' ve teslimat-ı rayika-i bil cümle ashab-ı kirama takdim ve ihda kılındıktan sonra best-i makale şu vechile ibtidar olunur ki insanın a'zâ-yı cismâniyesi bir takım mevâd-ı ğidaiye vasıtasıyla tedrici neşv ü nema bularak ancak yigirmi-otuz senede reside'i hadd-i kemal olduğu misillü kuvâ-yı nefsanıyesi dahi bir takım ma'lumât-ı hariciye iktisabile müddet-i mezkûre zarfında bedenle mütenâsiben tevessü' eder.

Nitekim bir tıfl-ı nev-zâdın kâmeti hîn-i velâdetinde ancak kırk elli 'aşır zira' irtifa'ında olup a'za-yı cismâniyesinde henüz za'af ü fütur bulunduğundan kendüsünde yalnız ses ve nefes gibi ba'zı hareket-i hayvâniye müşâhede olunur ki bu sırada kuvâ-yı nefsâniyeye dâ'ir tıfl-ı merkurda hiçbir eser görülemez. Fakat hikmet-i bâlîğâ-i rabbâniye ile ol tıfl bî idrâk medâr-ı hayatımız olan ba'zı mevâd-ı hâriciyeyi hemân sarf u istihlâke başlayarak a'zâ vü a'sâbı kesb-i kuvvet ittikçe kuvâ-yı nefsâniye dahi taharrük idüp velâdetinden otuz kırk gün sonra kendüsünde tebessüm bükâ gibi bir takım infi'âlât-ı nefsâniye eserleri nümâyân olmağa başlar.

İmdi a'zâ-yı cismâniye refte refte neşv ü nema buldukça kuvâ-yı nefsâniye dahi o nisbette tezâyüd iderek bir yaşına kadar çocuklar kuvâ-yı hissiyelerini isti'mâle alışıp bir yaşını tecavüz ittikte lisân-ı maderzâdeleri üzere bir takım lakırdıları anlar ve meramlarını dâhi telaffuzu kolay bir ve iki heceli kelimeler ile anlatmağa çalışırlar.

Ale'l-umum etfal her lisanda evvela (a e i) harekeleriyle (be, pe, cim, dal, mim, gayın) harflerini telaffûz edüp giderek bunlardan mürekkep (baba, papa, dede, mama, bibi, cici) gibi kelimeleri tekellüm eyler.

Bir yaşından üç yaşına kadar sıbyan her türlü lakırdıları anlayub, tekellümce dahi gereği gibi terakki iderler.

Üç yaşından altı yaşına kadar artık sevâd u sefîdi fark ve temyize başlayub a'mal-i fikre dahi ba'zı mertebe iktidar gelür ise de a'za vü kuvâlarında el-ân za'af ve fütur bulunduğundan ta'lim ve taallümlerine beda' ve mübaşeret olunamaz.

Bu sırada sıbyanın emr-i terbiyelerine dikkat olunub ahlak ve âdâba da'ir bi'l-fiil hüsn-i emsal gösterilerek ıslâh-ı ahvâli hususuna ihtimam olunmalıdır.

Altı yaşından sonra sıbyanın a'za ve kuvâsına gereği gibi kuvvet geleceği cihetle artık zaman-ı ta'lim hulul etmiş olmağla âtîde beyan olunacak usûle tevfikeyen emr-i ta'limlerine şuru' olunur ve bi'l-lahi't-tevfik.

Usûl-ı Ta'limiye

Usûl-ı ta'limiye şakirdanın hüsn-i idaresiyle matlub olan fenleri müddet-i kalile zarfında ta'lim ü tefhimin tariklerini beyan eden bir fendir ki usûl-i mezkûre (infirâdiye, ictimâ'îye, mütekâbile) isimleriyle başluca üç kısma münkasım olub her birinin kavâ'idi-i mevzuası bir veche âti beyan olunur.

Usûl-i İnfirâdiye

Usûl-i infiradiye mu'allim şakirdanı münferiden ya'ni birer birer huzûruna celb iderek ayrı ayrı ders virmekten ibarettir.

Usûl-i mezkûre vakı'a birkaç nefer şakirdin ta'limi hususunda gerçi müfid ve mu'teber ise de şakirdanın kesreti halinde icrâsı mümkün olamayacağı cihetle mekteblere idhal ve isti'malinden sarf -ı nazar olunmuştur.

Zira mu'allim bir şakirde lâ-akall on beş dakikadan aşağı ders veremeyeceği âşikar olmağla elli altmış şakirdi hâvî bulunan bir mektebde bu vechile ta'lim nasıl mümkün olabilir.

Ve hem de mu'allim bir şakirde ders verirken diğerleri kendi hallerine bırakılıb bi'z-zurûr nezâret olunamayacağından mektebce mültezem olan inzibat ve intizam maddeleri dahi suret-i mezkûrede hâsıl olamaz.

Usûl-ı İctima'îye

Usûl-ı ictimâ'îye sene'î tahsiliye adedince şakirdan sınıflara tefrik olunub mu'allim bunları müctemi'en ya'ni sınıf sınıf huzuruna celb iderek birlikde ders vermekten ibarettir.

Bu usulde dahi şakirdanın sinn ve isti'dadlarına bakılmayub sınıflar senelere göre tertib olunarak dersler müctemi'en virileceğinden okunan derslerden şakirdan mütesaviyen istifade idemez.

Zira isti'dad ve zekâ bi't-tabi' muhtelif olduğu cihetle bu vechile okunan derslerden şakirdânın bir takımı istifade idüb bir takımı dahi hiçbir şey anlamayarak sene'î tedrisiye hitamına kadar bilâ fa'ide tazyi'î evkat itmiş olacağından usûl-ı mezkûre dahi mekteblerce makbul ve mu'teber değildir.

Usûl-ı Müttekâbile

Usûl-ı müttekâbile sene'î tahsiliye adedince sınıflar tertib olunduktan sonra her sınıf şakirdanına fevkında bulunan sınıftan bir iki nefer müzakereci ta'yin olunarak dersler iş bu müzakereciler vasıtasıyla ta'lim olunub mu'allim yalnız mektebin inzibat ve intizamına nezâretle beraber müzakerecilere ders virmekten ibarettir.

Usûl-ı mezkûrede emr-i tedris bütün bütün müzakerecilere bırakıldığı cihetle mu'allim bi'z-zat şakirdânın ahvâl-i tahsiliyesine vâkıf olamayacağından bu dahi mekteblerce makbul ve mu'teber değildir.

Ve hem de müzakerecilerin ekseri fenlerde ma'lûmât-ı kâfiyeleri olmadığı cihetle ta'lim ve tedrisleri bi't-tabi' nâkıs olacağından bu suretle virilen derslerde mektebce arzu olunan terakkî hâsıl olamaz.

İmdi usûl-ı selâse-i mezkûrenin her birinde bir günâh-ı mahzur bulunduğu cihetle bunlardan hiç birinin mekâtib-i sıbyâniyede isti'mal ve icrâsı münâsib olamayacağından şu üç usûlun kâbil-i icra olan ba'zı cihetleri alınarak (usûl-ı cedide) nâmıyla emr-i ta'limde yeniden bir çığır açılmıştır ki usûl-ı mezkûre defa'âtle mevki'-i tecrübeye konulmuş -ezher-i cihet husûl-ı maksada kâfi görülmüş olmağla kavâ'id-i mevzu 'asının beyanına bir veche âti şuru' olunur.

Usûl-ı Cedide

Sene'î tahsiliye adedince şakirdan sınıflara tefrik olub sınıflar dahi bir takım şu'belere ayrılarak her sınıfa bir nefer sınıf başı ve her şu'beye dahi fevkındaki veyahut ol şu'bede mümtaz olan şakirtlerden bir nefer müzakereci ta'yin kılınır ki mektebin intizam ve inzibatı işbu sınıf başılar vasıtasıyla tevsiye ve dersler dahi müzakereciler ile şakirdana tehiye ittirildikten sonra mu'allim bunları şu'be huzuruna celb iderek bi'z-zat kendüsi ta'lim ve tedris ider.

Sınıf ve Şu'belerin Teşkili

'Ale'l-umum sıbyan mekteplerinde müddet-i tahsiliye nizâmen dört seneden ibaret olduğundan şakirdan bi't-tabi' dört sınıfa taksim ve her sınıf şakirdanı dahi lüzumu kadar şu'belere tefrik olunduktan sonra ve her sınıfa bir nefer sınıf başı ve her şu'beye dahi mektebce mümtaz olan şakirdlerden bir nefer müzakereci ta'yin kılınur.

Fakat bu şu'beler mümkün mertebe şakirdanın sinn ve isti'datlarına göre tertib olunub nihâyet sekiz neferi tecavüz itmemek lazımadandır.

Bu dört sınıfın yerleri ayrı ayrı olup her şube şakirdânı dahi başka başka sıralarda bulunacağından şakirdan tertib üzere sıraların bir tarafında ve müzakereciler dahi diğer tarafında ik'âd idilür.

Şakirdanın mecmu'ı elli neferi tecavüz ittikte bunların emr-i tedrisine yalnız bir mu'allim kifayet idemeyeceğinden bu surette bir nefer halife ta'yin olunarak üçüncü ve dördüncü sınıflara mu'allim birinci ve ikinci sınıflara dahi halife ta'lim ü tedris ider.

Derslerin Sûret-i Tertibi

Cedvel mahsusunda gösterildiği vechile bir sene zarfında okunmak üzere her sınıfa ayrı ayrı dersler ta'yin kılındığı misillü şube dersleri dahi bâb ü fasl gibi söz başlarıyla mümkün mertebe birbirinden tefrik olunmalıdır.

Birinci sınıf şakirdanına yevmiye bir nihayet iki ders virülür ki bu derslerin imtidâdı yarım sa'at nihayet üç çâr-yek mikdarı olup bir risale kâmilen okunmadıkça risaleye beda' ve mübaşeret olunamaz.

İkinci ve üçüncü ve dördüncü sınıflara dahi yevmiye iki nihayet üç ders virülür ki bu derslerin dahi imtidadı lâ-akall üç çâr-yek mikdarı olup bâki ve sa'atlar teneffüs ve müzakereye hasır idülür.

Bir sınıf şakirdanına ders virülür iken diğer sınıf şakirdanı kimi yazı ve kimi hesap gibi müzakereler ile işgal idülüb sınıf başları bunlara nezâret ider.

Mu'allim ve halifelerin önlerinde birer sıra ve yanlarında dahi birer ta'lim levhası bulunacağından Kur'an-ı Kerim ile 'aka'îd-i islamiyye derslerinden maada okunan derslerin kâffesi işbu ta'lim levhasında gösterilerek âtide beyan olunan usûl ve kava'ide tevfikân ta'lim ve tedris olunur.

Ders Cedveli

(Birinci sınıf dersleri) Elifba, Kur'an-ı Kerim, Ahlâk Hesâb-ı zihni, yazı.

(İkinci sınıf dersleri) Kur'an-ı Kerim, 'ilm-i hal, Ma'lumât-ı ibtida'iyye, Ta'dâd-ü Terkim, Hatt-ı sülüs.

(Üçüncü sınıf dersleri) Kur'an-ı Kerim, Tecvid, Tarih-i Enbiya, A'mal-i Erba'a, Hatt-ı Nesih.

(Dördüncü sınıf dersleri) Kur'an-ı Kerim, Coğrafya, Tarih-i Osmanî, Sarf-ı Türkî, Hatt-ı Rik'a.

Hurûf-ı Hecenin Sûret-i Ta'limi

Hurûf-ı hece evvela üçer beşer tertib üzere levhaya yazılarak eşkâl ü isimleri bir veche âti sıbyana ta'lim olunur şöyleki mu'allimin elinde bir ince değnek bulunub ta'lim levhasına yazmış olduğu harfleri değnek ile irae iderek şakirdana ayrı ayrı telaffüz ittirdikten sonra ol harfleri tekrar gösterüb kendi telaffüz ittikçe sıbyana dahi anları bir ağızdan söyleterek teleffüza alıştırılır.

Şakirdan bu vechile harflerin isimlerini belleyüb telaffuza alıştıktan sonra şekil-ü hey'etce birbirinden fark ve tefavütleri dahi levhada gösterilerek sıbyana ta'lim ve tefhim olunmalıdır.

Mesela (Cim, se, te, pe, be, elif) harfleri tertip üzere levhaya yazılarak evvela isim ve telaffüzlerini ya'ni elif be te se cim ta'birlerini sıbyana güzelce hıfz ittürülüb saniyen şekil ve hey'etce birbirinden fark ve tefavütleri gösterilir.

Hurûf-ı hecenin eşkal ve isimleri bir veche meşrûh-ı ta'lim olunduktan sonra tekrar beşer beşer bila tertib levhaya yazılarak su'al ve cevab tarzıyla şakirdan bir veche âti temrin idilür.

Temrin

Lisan-i Türküde müsta'mel huruf-ı hece kaçdır?

Bunların kaçı noktalı ve kaçı noktasızdır?

Bir ve iki ve üç noktalı olanlar kağılarıdır?

Noktaları üstünde olan harfler kaçtır?

Noktaları altında bulunan kağılarıdır?

Şe harfinden noktalar kaldırıldıktan sonra ne olur?

Birbirine benzeyen harfler kağılarıdır?

Bunlar yekdiğerinden ne vechile fark olunur?

Aynı harfine bir nokta konuldukda ne olur?

Noktasız olan harfler kağılarıdır?

Harekelerin Suret-i Ta'limi

Harekeler dahi bir veche meşruh-ı ta'lim levhasında gösterilerek ism ü sadalarıyla beraber vaz' olunacak mahalleri âti vechile sıbyana ta'lim olunur.

Şöyle ki: Evvela (ötre esre üstün) harekeleri bu vechile levhaya resm idilerek ya'ni (üstün esre ötre) tabirlariyle vaz' olunacak mahalleri gösterildikten sonra sadaları dahi (ü i e) suretiyle ta'lim ve irae kılınub ba'de hareke makamında kullanılan hurûf-ı imlânın sadalarıyla kağı hareke makamında buldukları beyan ve ta'rif olunur.

Mesela (e,h,v,y) harfi esre makamında kullanıldığı ve sadaları dahi tıbbi hareketler gibi olduğu gösterildikten sonra su‘al ve cevab farkıyla şakirdan bir veche âti temrin idülür. Fakat ötre makamında kullanılan (vav)harfi dört nev‘ olup her birinin sadası başka başka olduğundan bunlar yekdiğerinden fark olunmak üzere elifba risalemizde gösterilen işaretler güzelce sıbyan ta‘lim ve tefhim olunmalıdır.

Temrin

- Lisân-ı Osmânide kaç türlü hareke var ve bunların isimleri nedir?
- Hareke‘i resmiye harfleri neresine vaz‘ olunur?
- Üstün esre ötrenin isim ve sadaları nedir?
- Hurûf-ı imla kaç ve bunlar harflerin neresine vaz‘ olunur?
- (Vav) harfinin kaç nev‘ sadası vardır?
- Bunlar birbirinden nasıl tefrik olunur ve işaretleri nedir?

Tenbih

Bir minval meşruh-ı huruf ve hareketler sıbyana ta‘lim olunduktan sonra artık heceye başlanacağından bu sırada kıra‘at ve yazı birlikde ta‘lim olunacağı cihetle şakirdanın taştan ma‘mül birer levhaları bulunub ma‘lüm harflerin hece ve şeklini ta‘lim levhasında gösterdikçe yazı hakkında beyan olunacak usûle tevfikân şakirda dahi onları kendi levhalarına yazub okuyacaklardır.

Tehecci ve Kıra‘atin Sûret-i Ta‘limi

Huruf ve hareketlerin eşkâl ve esâmisini sıbyan güzelce öğrendikten sonra kıra‘at ve teheccileri dahi tertib üzere levhada gösterilerek bir veche âti şakirdana ta‘lim olunur. Şöyle ki: Huruf ve hece, hareketlerin isimleriyle tehecci olunmayub belki harflerin müsemmalarıyle hareketlerin sadaları birlikde zikr olunarak usul-ı heceleri icra kılınur.

Mesela (cim) harfinin harekât-ı selase ile teheccisinde cim üstün ce, cim esre ci, cim ötre cü dinilmeyüb belki (ce, ci, cu) denilerek tehecci olunduğu gibi kezâlik hurûf-ı imla ile telaffuz ve teheccisinde dahi(cim elif) üstün ce, (cim ye) esre ci, (cim vav)ötre cu, dinilmeyüb belki (câ, cî, cû,) denilerek tehecci olunmalıdır. Bu sırada huruf-ı hecenin mümkün mertebe mahrecleri dahi sıbyana ta‘rif olunub (sad sin se) gibi sadâca yekdiğere müşâbih olan harflerinden birbirinden fark ve tefavutları gösterileceği misüllü hurûf-ı mezkûrenin muttasıla ve menfasıla kısımlarına taksimiyle bunlardan her birinin evvelde ve ortada ve ahirde yazılışları ya ‘ni hurûf-ı muttasıla kelimenin evvelinde ma ‘badina ve ahirinde makabline ve ortasında hem makabline ve hem de ma ba‘dina muttasıl olarak yazılacakları, ve

hurûf-ı munfasıla evvelde bilâ ittisal ortada ve ahirde yalnız ma kabillerine muttasıl olacakları ve bunların sûret-i ittisalinde şekl ü hey 'etleri birer misal ile levhada ta'lim ü irae kılındıktan sonra huruf-ı hecenin kıra 'at ve teheccileri hususunda dahi şakirdan bir veche âti temrin idülür.

Temrin

Hareket-i selase ile (be) harfi nasıl tehecci olunur? Huruf-ı imla ile (cim) harfi nasıl hecelenür? (Sin) harfiyle (Sad) harfinin sadaca farkları nedir? (Se) harfiyle (Sin) harfinin mahrecleri nedir? Kitabetce harfler kaç kısma taksim olunmuşdur? Hurûf-ı muttasıla ne demek kaç ve hanğılardır? Bunlar evvel ve ortada ve ahirde nasıl yazılır? Hurûf-ı munfasıla ne demek kaç ve hanğılardır? Bunlar nerelerde muttasıl ve nerelerde ayrı ayrı yazılır? Bundan sonra iki harf ile bir harekeden mürekkebe olan kelimelerin kıra'at ve heceleri gösterilüb bir veche âti sıbyana ta'lim olunur.

Fakat bu kelimeler mümkün mertebe ma'nalı lafızlardan intihab olunarak teheccileri yukarıda zikr olunan usûle tevfikân icra kılınmalıdır.

Mesela (sen ben biz) gibi kelimeler alınarak telaffuz ve teheccilerinde (be nun) üstün (ben) (sin nun) üstün (sen) (be ze) esre (biz) dinilmeyüb belki (be) (ben) (sen), iz ((biz) denilerek hecelenüb kezalik (yaz kış güz) gibi kelimelerin hecelerinde (ye elif ze) üstün (yaz) (kaf ye şın) esre (kış) (kef vav ze) ötre (güz) dinilmeyüb belki usûl-ı cedide üzere (ye) az (yaz) (kaf) (kış) (kef) (üz) (güz) dinilerek tehecci olunmalıdır. Bir heceli kelimelerin usûl-ı teheccileri şakirdana ta'lim olunduktan sonra iki heceli kelimelerin gösterilüb bunların kıra 'at ve teheccileri dahi tıbkı bir heceli kelimelerde gösterilen usûle tevfikân ta'lim ve icra kılınur.

Mesela (yazmak çizmek) gibi kelimeler alınarak (ye az) yaz mak (yazmak) (çe iz) çiz(me ik)mek (çizmek) heceleriyle tehecci olunub sa'ir kesirül-hece olan kelimelerin kıra 'at ve heceleri dahi bunlara kıyasen ta'lim olunur.

İmdi şakirdan gereği gibi heceye alıştıktan sonra mümasere için levhada bir takım kelimeler gösterilerek kıra'at ve imla hususunda şakirdan bir veche âti temrin idilür.

Fakat bu kelimeler sıbyanca ma'nalârı mechul lafızlardan olmayub belki günlerin ve ayların ve mevsimlerin isimleri insan ve a'za ve milletlerin isimleri; hayvan ve balık ve kuşların isimleri; çiçek ve meyve ve ağaçların isimleri; sebze ve nebatat ve hubutatın isimleri; elvan ve melbusat ve mefruşatın isimleri; ulum ve

funûn ve sanayi'in isimleri; memleket ve dağ ve nehirlerin isimleri gibi oldukça sıbyanın bildiği kelimelerden intihab olunarak sınıf sınıf levhada gösterilmelidir.

Şakirdan bu kelimeleri serbestçe okuyub yazmağa başladıkda mükâleme yolunda âdab ve ahlaka da'ir bir takım küçük kelimeler ve darb-u meseller gösterilerek bila tehecci kıra'ata olışdırılır. Bundan sonra Kur'an-ı Kerim ta'limine beda' olunacağından bu sırada lisan-ı 'araba mahsus olan hareke ve işaretlerin isim ve sadalarıyla bunlardan mürekkebe olan hecelerin usul-ı teheccileri dahi bir veche âti sıbyana ta'lim olunmalıdır.

Şöyle ki;(an/en, ın/in, un/ün) () harekeleri (iki üstün iki esre iki ötre) ta'birleriyle ifade ve sadaları dahi (en in ün) suretleriyle ta'lim ve ira'e kılunub () işaretlerinin dahi isimleriyle vaz' olunacak mahall- ve fa'ideleri güzelce şakirdana ta'rif ve tefhim olunur.

Huruf-ı hecenin bu harekelerle teheccileri dahi usul-ı cedideye tevfiikan icra olunacağından bunların hecelerinde dahi (be) iki üstün, (be) iki esre, (be) iki ötre, dinilmeyüb belki (be) en, (be) in , (be) ün, dinilerek heceleri ta'lim olunmalıdır.

Şakirdan bir veche meşruh-ı usul-ı heceyi tekmiil ve kıra'at-ı Türkiide gereği gibi meleke tahsil ittikten sonra Kur'an-ı Kerim ta'limine beda' olunub 'ilm-ı hal ve tecvid ve kısas-ı enbiya gibi 'aka'id-i İslamiyye dersleri dahi cedvelde gösterildiği vechile sırasıyla ta'lim ve tedinis olunur.

Fakat Kur'an-ı Kerim dersleri dürüs-ı sa'ire gibi levhada gösterilmeyüb belki takriren tedinis olunacaktır.

Bu sırada sıbyana süre-i Kur'aniyeden ba'zı kısa sürele ezberletdirileceği misüllü 'akâ'ide da'ir mesâ'il-iesasiye dahi ezberlettirülüb abdest ve namaz gibi bir takım veza'if-i islamiyenin erkân-ı ma'lumesi dahi bi'l-fiil gösterilerek şakirdana icra ittirülür.

Yazının Suret-i Ta'limi

Şakirdan hurûf-ı harekelerin eşkâl-i isimlerini güzelce belledikten sonra heceye başlanıldığı sırada kıra'at ve yazı birlikde ta'lim olunacağı cihetle harflerin hece ve imlası ta'lim levhasında gösterildikçe şakirdan anları bir veche âti yazub okuyacaktır.

Şöyle ki; şakirdanın taşdan ma'mül birer levhaları bulunup evvela harflerin yazılışları bir müddet bu levhalarda ta'lim olunduktan sonra kurşun kalemle kâğıd üzerine yazmak usûlü gösterilir ki bu sırada harflerin ittisal ve infisal suretleriyle bir

ve iki heceli kelimelerin imlaları ta'lim olunub (elifba) risalesinin ba'zı cedvelleri numûne verilerek vazife makamında şakirdana yazdırılır.

Şakirdan bir veche meşruh-ı kıra'at ve yazıya alıştıktan sonra âdi kalem ve mürekkebe ile yazıya başlanub hatt-ı mecmu'asından numûneler gösterilerek ikinci sene (sülüs) ve üçüncü sene (nesih) ve dördüncü sene (rik'a) hatları ta'lim olunur ki bu sırada dahi (dikte) ya'ni ezberden söyleyüb yazdırmak usûlu icra edilerek kava'id-i imla ta'lim olunduktan sonra tezkire ve pusula ve ufak bir mektub suretleri gibi umûr-ı âdiyede lazım olacak bir takım müsveddeler virülüb şakirdanın mecmu'alarına kayd ve terkime itdirülür.

Hesabın Sûret-i Ta'limi

Evvele sıbyana hesab-ı zihni ya'ni ezberden saymak usûlu ta'lim olunub birden bine kadar sayıların isimleriyle suret-i ta'dadı gösterildikten sonra (ahadün 'işretün ve mi'etün) gibi kısım ve mertebeleri dahi güzelce tefhim olunarak cem' ve tarha mûte'allik ezberden ba'zı 'adi mes'eleler bastiyle şakirdan bir veche âti temrin idülür.

Fakat bu vechile ta'lim olunan sayılar mümkün mertebe mâddi olarak gösterilmek münasib olacağından suret-i ta'limlerinde parmak veyahut hububat ile saydırmak gibi ba'zı esbâb-ı teshiliye icra kılınmalıdır.

Temrin

Birden yüze kadar olan 'adedler birer birer nasıl sayılır?

Yüzde kaç on vardır ve her onda bir isimleri nedir?

Birden yüze kadar üçer üçer, beşer beşer nasıl sayılır?

Otuz beşde kaç on ve kaç beş vardır?

Yüzden bine kadar olan 'adedlerde kaç mertebe var ve bunların isimleri nedir?

Birinci sınıfta sekiz ve ikincide on iki şakird olsa bunların mecmu'ı kaç şakird ider?

On şakirdi olan bir sıradan üçü çıkmış olsa ol sırada kaç şakird kalır?

Saniyen ta'dad ve terküm ya'ni sayıları rakamla ifade etmek usulü gösterilerek birden ilâ- gayr -ı nihâye 'adedlerin terküm ve ta'dadı ta'lim olunub (ahadün ve 'işretün ve mi'etün) gibi kısım ve mertebeleri dahi güzelce ta'rif ve tefhim olunduktan sonra hezalik su'al ve cevap tazikiyle usûl-ı mûmarese icra kılınur.

Salisen âmâl-ı erbe'a ya'ni (cem' ve tarh ve darb ve taksim) ka'ideleri gösterilüb sırasıyla ta'lim olunduktan vazife makamında şakirdana bir takım 'âdi ve

sâde mes'eleler i'tâ olunarak kava'id-i mezkûreye tatbikan ta'lim levhasında hal ittirülür .

Coğrafyanın Sûret-i Ta'limi

Evvele kürre'i mücesseme veyahud musattaha ile yerin şekli ü hey'eti sıbyana ta'lim ve tefhim olunub safhının beş kıt'aya tefrıkıyla haritalarda gösterilmiş olan deniz ve kara ve dağ ve sa'ire gibi bir takım mevâdd-ı mürtesemenün reng ve eşkâli ta'lim ve ira'e kılınur.

Şakirdan ve vechile haritalarda mürtesem olan hutut ve eşkali belledikten sonra yerin ahval-i sathiyesine da'ir bir şey ta'rif olundukda haritaya müraca'atla misali gösterilerek ol şey'in emsal-i sa'iresi şakirdana istihrat ittirülür.

Mesela suyun ahvalinden (körfez) ta'rif olundukda misal olarak haritada bir iki (körfez) ira'e kılınub şekli ü hey'eti gösterildikten sonra diğer körfezler şakirdana buldurılır.

Haritalarda mürtesem olan hutut u eşkal bir vechile meşruh-ı şakirdana ta'lim olundukdan sonra tedris olacak harita ta'lim levhasına çizilüb mevâd-ı münderecesi risalede okundukça semt ve mahalleri levhada gösterilerek su'al ve cevab tarıkıyla usul-ı mümarese icra kılınur.

Bu sırada şakirdana harita çizmek usulu dahi gösterileceğinden okunacak olan harita ta'lim levhasına yazılıb çizildikçe şakirdan dahi ol haritayı kendi levhalarına yazub çizmeye alıştıktan sonra kurşun kalemle kağıt üzerine resm itmek usulü gösterilür.

Bir minval muharrir kıt'ât-ı hamseden bir kıt'a ta'lim ve tedris olundukda coğrafya risalemizde gösterildiği vechile ol kıt'adâ seyahat usulü icra kılınarak su'al ve cevab tarıkıyla şakirdan bir vechile âti temrin idilür.

Temrin

Yerin şekli ve hey'eti nasıl ve yer kaç kıt'aya taksim olunmuştur? Bahr-ı muhit kaç kısma taksim olunmuş ve bunların isimleri nedir? Avrupanın şark tarafında kanğı kıt'a vaki' olmuştur? İstanbuldan, İngiltereye karadan gidilebilir mi? Avusturya ülkesi İstanbulun kanğı tarafına düşer? İstanbuldan İngiltereye giderken kanğı deniz ve boğazlardan geçilür? Tuna nehri nerelerden geçer ve kanğı denize ceyran eder?

Tarihin Suret-i Ta'limi

Tarih dersleri hem kıra'ata medâr olmak ve hem de ba'zı vuku'ât-ı mühimmeyi sıbyana belletmek maksadına mebni olduğundan her dersin ibtidasında

mu'allim ol dersi hulasa vechile şakirdana hikaye ve takrir idüb ba'de, risalede yeri gösterilerek şakirdan tarafından kıra'at olunur.

Bir minval meşruh olunmuş olan ders ferdâsı günü şakirdana takrir ve hikaye ittirildikten sonra ol dersi hâvî olduğu vuku'at-ı mühimmenin esbâb-ı mûcibesiyile târih vuku-ı ve mahall ve neticesi hususunda su'al ve cevab tarıkıyla şakirdan bir veche âti temrin idilür.

Temrin

Devlet-i 'Osmaniye kangı tarihde ve nerede teşekkül itmişdir. 'Osmanlılar Rum ili yakasına kangı tarihde ve nereden geçtiler? Rum ili hisârı kangı pâdişâhın zamanında inşa' olunmuşdur? İstanbul ve Edirne kangı târihde ve kimin zamanında feth olundu?

Amerika kangı pâdişâhın zamanında keşf olundu? Berrü'ş-şam ve Mısır ülkesini kangı pâdişâh feth itdi? 'Osmanlılar tarafından Viyana şehri kaç def'a muhasara idilmiştir? Yeniçeri ocakları kangı târihde lağv idilüb nizam çıkmıştır? Memâlik-i mahrûsada Timur (demir) inşasına kangı târihde beda' ve mübâşeret olundu?

Lisanın Suret-i Ta'limi

Lisan-ı 'Osmanîde müsta'mel olan elfâz-ı Türkî'nin nev'ileri icmâlen ta'rif ve beyan olunduktan sonra hem kıra'at ve imlâya medar olmak ve hem de eczâ-yı kelâmı sühuletle sıbyana belletmek için her nev' kelimenin isti'mâlini hâvî olarak su'al ve cevab tarıkıyla bir takım 'ibareler tertib olunub bir veche âti şakirdana ta'lim olunur.

Mesela isimlerin ahvali beyan olduğu sırada misal olarak efrâd-ı isimden (elma) lafzı alınub bu lafza da'ir levhada bir takım su'aller yazılır ki şakirdan bunları kendi mecmu'alarına kayd idüb cevaplarını vazife makamında ferdâsı gün mu'allime tahriren i'tâ idilür.

Misal

<u>İSİM</u>	<u>SU'AL</u>	<u>İSİM</u>	<u>CEVAB</u>
Elma	Nerelerde biter	Elma	Ağaçlarda biter
Elmayı	Kimler satar	Elmayı	Manavlar satar
Elmaya	Ne aşılır	Elmaya	Ayva aşılır
Elmadan	Ne yapılır	Elmadan	Reçel ve şurub yapılır
Elmada	Çekirdek olur mu	Elmada	Ufak çekirdekler olur
Elmanın	Rengi nasıldır	Elmanın	Rengi kırmızı ve sarıdır

Eczâ-yı kelâmdan (sıfat, fiil, zamir) ve sa'ir kelimeler dahi sırasıyla levhada gösterilüb tasrif ve imlaları bir veche meşruh sıbyana ta'lim ve tedris olunduktan sonra münasib 'ibareler verilerek bir müddetlik tahlil terkib usulu icra olunur.

Mu'allimlere Da'ir Mevâd-ı Mühimme

Mekâtib-i sıbyaniye mu'allimleri Türkçeyi güzelce kıra'at iderek tahriren ifade'i meram idecek kadar yazı ve imla bilüb oldukça 'Arabi ve Fârisî ve hesap ve coğrafyadan ma'lumat-ı kâfiyeleri bulunmalıdır.

Mu'allimlerin senni yirmibeşten aşağı olmamağla beraber edib ve kâmil ve hüsn-i ahlak ile muttasıf olmaları lazımadandır.

Mu'allimler şakirdanın pederleri makamında bulunacaklarından tavır ve hareketlerinde vuku'u bulan kusur ve hataları tashih iderek hüsn-i terbiyelerine dikkat ve i'tina itmelidir.

Mu'allimler şakirdan haklarında rıfkla mu'amele idüp takdir ve mücazat icap ettikde münasib sûretle icra iderler.

Mu'allimler şakirdanın terbiye ve terakkileri hususunda luzumı takdirinde velileriyle muhabere iderek bu babda yekdigere muavenet iderler.

Mu'allim gerek müzakere ve mütala'a esnasında sıraları gözden geçirüb şakirdanın hareket ve sekenetine mütemadiyen dikkat idecektir.

Mektebin vakit-i güşâdıyla ders ve âzâd ve teneffüs saatlerini mübin dersanelerde bir kıt'a-i cedvel bulunacağından mu'allim bunların vakt ü zamanıta icrasına dikkat ve itina itmelidir.

Halife ve sınıf başı ve müzakereciler mu'allimin taht-ı nezaretinde bulunacaklarından her hususta mu'allimin emr ve re'yine ita'at ve bir müşkil vuku'unda buna müraca'at iderler.

Mu'allimler mektebin hüsn-i idaresiyle şakirdanın zabt u rabtı ve birbirleriyle hüsn-i mu'aşeretleri esbabının istihsaline mütemadiyen sa'y ve gayret idecektir.

Sıbyan mekteblerinde üç defter bulunub birine mektebde mevcut olan kitablar ve âlet-i 'ilmiye ile mefruşât-ı eşya-yı sa'ire kayd olunur.

Birine dahi şakirdanın isimleriyle târih-i duhulleri ve peder ü velilerinin ism ü şöretleriyle sâkin oldukları mahalle ve sokağın ismi yazılır.

Diğetine dahi şakirdanın ahlâk u âdâbile jurnal ve imtihanların hulâsası derc idilür.

Şakirdana Da'ir

Sıbyan mekteblerine duhûl idecek şakirdan altı yaşından aşığı olmamak üzere çiçek çıkarmış olmak veyahud yedilerinde aşî tasdik nâmesi bulunmak nizâmı iktizasından olduğu misillü emrâz-ı sâriyeden sâlim olmalarına dahi dikkat ve i'tina kılınmalıdır.

Dâhil-i mekteb olan şâkidlerden birinde uyuz ve çiçek gibi 'ilel-i sâriyeden bir şeyi görüldükçe keyfiyet familyasına haber virilerek eyü oluncaya kadar ol şakird mektebden teb'id olunur.

Şâkidlerden birinde keyifsizlik emaresi görüldükde der'akab hanesine gönderilüb familyasına ma'lumat virilir.

Şakirdan cedvel mahsusunda gösterilen vakidlerde mektebe gelüb edibane yerlerine oturacaklardır. Hîn-i vürûdlarında. Dersler güşâd olunmazdan evvel yoklama usulü icra kılınub mevcut olmayanlar jurnale işaret olunur.

Dersler güşâd olunduktan sonra şâkirdân gürültü etmeyüb herkes kendi ders ve yazısıyla meşgul olacaktır. Derslerin vakt-ı güşâdından bilâ 'özür kavi iki sa'at gelen şakird ol gün mektebe kabul olunamaz.

Şakirdan derslerine çalışır iken diğerlerin ders ve müzâkerelerini ihlâl idecek surette bağırarak okumaktan men'olunurlar.

Şu'belerden birini mu'allim veya halife okutmak üzere huzuruna çağırıldıkda şakirdan sırasıyla biri biri arkasına dizilerek gidüb yerlerine 'avdetde dahi bu suretle meşi ve hareket iderler.

Şakirdlerden biri hasbe'l-icâb taşra çıkacak olur ise müzakerecisinden ruhsat alarak gider ve bir şu'beden iki üç şakirde birlikte ruhsat virilmez.

Şakirdan yekdiğerini şikâyet zımında veyahud dersce olan müşkillerini hal itmek için oturdukları sıralardan bağırarak mu'allim ve halifeye ifade'i hal itmeyüb belki bunların huzurlarına gelerek meramlarını söyleyeceklerdir.

Şakirdlerden birinin diğeri hakkında şikâyeti olduğu veyahud dersce bir müşkili bulunduğu halde evvela müzakereciye söyleyüb ol dahi îcâbı takdirinde mu'allim ve halifeye müraca'at ider.

Mektebe lazım'ul-ihiram bir zat geldikde mu'allim tarafından olunan bir işaret üzerine şakirdan kıyan iderek edibâne selama muntazır olub kendilerine emr ü işaret olunmadıkça oturmazlar.

Şakirdan da'ima ellerini ve yüzlerini ve elbise ve kitablarını temiz tutub oturdukları mahalleri kirletmeyeceklerdir.

Şakirdan yekdiğerine muğâyır-ı edeb bir lakırdı söylemeyüb da'ima hüsn ü mu'aşeret idecek ve birbirini karındaş gibi sevecektir.

Bir şakird kendüsünün malı olmayan eşyayı alub hanesine götürmeyecek ve meydanda bir şey bulduğu halde mu'allime teslim idecektir.

Şakirdan refikasından hiç birini ve bâhusus alîl ve sakat olanları taklid ve istihza itmeyecektir.

Şakirdan vâlîde peder ve hocasına hürmet ve ita'at 'alel-l'umum kendinden büyük olanlara ri'ayet idecektir.

Bir şakird akrabası tarafından çağrıldığı halde mu'allim veya halifeden ruhsat almadıkça görüşemez.

Mektebe bir şakird başlandığı veyahud mektebçe bir yere gidildiği suretde her şu'be şakirdanı ikişer ikişer tertib olunub müzakerecileri yanlarında olarak 'asker gibi muntazam giderler.

Mektebçe şakirdan bir yere giderken hariçden biriyle konuşmak veyahud çarşudan bir şey alub sokaktan ekl iderek gitmekten men' olunur.

Şakirdlerden biri 'özü-i kaviye mebni mektebe gelemeyeceği surette velîsi tarafından keyfiyet mu'allime haber virilerek ruhsat alınur.

Bir şakird ruhsatsız bir kaç gün mektebe gelmediği halde mu'allim tarafından keyfiyet velisine haber virilerek 'adem-i devâmın sebebi sorulur.

Bila 'özü-i kavi mütevâliyen on onbeş gün mektebi terk iden şakirdanın velileriyle bil-muhabere isimleri defterden terhin olunur.

Teneffüs ve İstiharete Da'ir

Teneffüs vakitlerinde şakirdan mekteb havalisinde ayak ta'limi gibi sıhhate medar olacak ba'zı münasib eğlenceler ile işgal idilür.

Mektebin havlusı olmadığı suretde ders hanede dahi şakirdanın teneffüsleri ca'iz olub ancak ayak lu'biyyâtından sarf-ı nazar idilerek ilâhi ta'limi hesap ve hikmete da'ir ba'zı mesâ'il-i nâfi'a ve emsal-i hikemiye ile vakt geçürülür.

Muğâyır-i âdâb ve muhill-i sıhhat olan her dürlü oyunlardan şakirdan men' olunur.

Teneffüs esnasında halife ve sınıf başları dahi şakirdan ile birlikde bulunacaklarından sınıf başları kendi şu'belerine dikkat ve halife dahi mecmu'-ı şakirdana nezaret ider.

Şakirdlerden biri yolsuz bir hareketde bulundukda halife der'akab ânı kenâra çeküb tenbihat-ı lazıma icra idecektir.

Teneffüs esnasında türki söylemek ve münasebetsiz suretle bağırıp çağırmaktan şakirdan men' olunurlar.

Mektebin bina ve mefruşat ve mezru'atına zarar gelecek oyunların kâffesi memnu'dur.

Mükâfata Da'ir

'Ale'l-'umum sıbyan mekteplerinde mükâfat bir veche âti tertib ve i'tâ kılınur.

Evvela (nişane'i âferin) varakası virilmek (kırmızı renklidir)

Saniyen (nişane'i tahsin) varakası virilmek (yeşil renklidir)

Salisen (nişane'i imtiyaz)varakası virilmek (sarı renklidir)

Râbi'an mükâfat olunacak şakird bulunduğu şu'bede baş mevki'e ik'ad idilmek.

Hamîsen şakirdan hâzır oldukları halde zikr-i cemili i 'lan kılınmak.

Sadisen ismi şeref levhasına yazılarak birkaç gün dershanede ta'lik olunmaktadır.

Bir şakird mütevâliyen bir hafta ders ve ahlakça şu'besinde temiz ittikte kendüsine bir kıt'a (nişan-ı âferin) i'ta olunur. Bir şakird bir ay mütemadiyen ders ve vazifelerini ifa iderek mektebe devam itmiş olsa ol şakirde on kıt'a (aferin) varakası kıymetinde bir kıt'a (tahsin) varakası virilür.

Her üç ayda bir def'a bu varakalara nazaran şakirdanın mevkileri tertib olunub ber-vech-i meşrûh temeyyüz idenler baş mevkilere ik'ad idilür.

Bir şakird altı ay ders ve vazifelerini ifa iderek mektebe devam itmiş olsa ol şakirde on kıt'a (tahsin) varakası kıymetinde bir kıt'a nişâne'i imtiyaz varakası i'ta olunur.

Bir şakird kâmilen bir sene ders ve hüsn-i halce şu 'besinde temeyyüz itikte ol şakirde (nişâne'i imtiyaz) ile berâber tevezz'at-i mükâfat günü münasib hediye dahi virilür.

Şakirdanın bir sene zarfında kazandıkları varakalara göre isimleri cedvel idilüb tevzi'-i mükâfat günlerinde dershanede ta'lik olunur.

Bir şakirdin fevk'al-âde bir hüsn-i hâli görüldükde mektebde zikr-i cemili ilan olunur.

Bir şakird kitab ve yazı defterini temiz tutub âdâb u hareketi matluba muvafık bulunduğu halde kendüsine her aybaşında bir kıt'a (nişane'i tahsin) virilür.

Sene'i tedrisiye esnasında terfi'-i sınıf iden şakirdana bir kıt'a (imtiyaz) varakası i'ta olunur.

Müzakerecilere ve sınıf başlılara ri'ayet-i mahsusa olmak üzere bihakkın na'il oldukları mükâfatın iki misli i'ta kılınur.

Mektebin nizâmâtına ittiba' ile vezâ' ifini tamamıyla icra iden şakirdanı mu'allim ca-be-ca mevlîd-i ve kıra'at ve hafız cem'iyetleri gibi münasib cem'iyetlere birlikde götürür.

(Mücazata Müte'allik)

'Ale'l-'umum sıbyan mekteblerinde mücâzât bir veche âti tertib olunub mu'allimler tarafından icra kılınur.

Kabahatli olan şakirde evvela suret-i pederânedede tenbih ve nasihat olunmak.

(Sanisen) münasib lisan ile ta'zir vetekdr idilmek

(Salisen) bulunduğu şu'bede en aşağı ik'ad olunmak

(Râbi'an) şu'besinden bi't-tefrik mücâzat mahallinde derse çalıştırmak

(Hâmisen) Kitapları alınarak mücâzat yerinde ayakta tevkif idilmek

(Sadisen) Teneffüs ve ta'am vakitlerinde dershânedede tevkif olunmak

(Sabian) velisiyle bil-muhabere birkaç gün mektebden teb'id idilmelidir.

Mu'allim hasbe'l-icab bir şakirde mücâzat ideceği takdirde huzuruna celbile işlediği kabahati kendüsüne ba'de't-tefhim mücâzatını tertib ve icra ider.

Mücâzata mütehak olan şakirde mu'allim der'akab ceza itmeyüb kendüsünün hiddeti geçtikden sonra mücazat itmelidir.

Mücâzât da'ima kabahate göre tertib olunub lüzûmu takdirinde icra kılınmalıdır.

Kabahatli bir şakirdin emr-i mücâzatında mu'allim tarafından ihmal olunub birkaç kabahat birikdikden sonra icrâ-yı mücâzatdan ihtiraz olunur

Bir şakirde siyâk-ı vâhid üzere mücâzât olunmayub kabahat tekrar ittikçe mücâzât dahi tenvi' itmelidir.

'Arz u âdâba muğayır hal ve hareketde bulunan şakirdin mücâzâtı hususunda mu'allim velisiyle bil muhabere emr-i terbiyesine müsara'at ider.

Mu'allim bir şakirde bila cünha mücâzat idildiğini mu'ahharen anladıkça ol şakirdi münasib suretle tatyb itmelidir.

Ders ve vazifelerinin ifâsında hasbe'l-beşeriyye kusur iden şakirdana mu'allim evvela nush ve pend idüb tekrar vuku'unda mücâzat ider.

Bir şakird üç gün mütevâliyen ders ve vazifelerinde tekâsül ider ise bulunduğu şu'bede şurekâsından aşağı ik'ad olunur.

Bir şakird tekâsülde ısrar ider ise mücâzat sırasına geçirilerek ayrıca derse çalıştırılır.

Bir sınıf veyahud bir şu'be şakirdanı fâ'ili mechul bir kabahatten tolayı 'umumun mücâzat olunamaz.

Bir şakird âdâba muğâyır hal ve hareketde bulunduğu surette derece-i kabahatine göre rüfekâsından aşağı ik'ad veyahud münasib müddet ayakda tevkif idilür.

Min ğayri kasd-ı hata' vuku' bulan küçük kabahatleri 'umumen ta'zir ve takdir ile 'afv olunur.

'An kasd ve inaden vuku' bulan kabahatlerin 'afvı caiz olmayıb derecesine göre mücazat idülür.

Çocukluktan neş'et etme ba'zı küçük kabahatlerde bulunan şakirdanı mu'allim münasib lisan ile takdir veyahud evvelce kazanmış olduğu aferin varakalarından bir kıt'asının istirdadıyla mücazat ider.

Yekgigeri hakkında mugayir-i âdâb elfaz isti'mal iden şakirdan münasib müddet mücazat sırasına geçirülerek derse çalışdırılır.

Mu'allim ve halifeye karşı gelüb ita'at itmeyen şakird mücazat sırasında çalışdırulub yalnız ders vakitlerinde şürekasıyla cem' idülür.

Ders esnasında gürültü ve yaramazlık iden şakird ol dersin hitâmına kadar ayakta tevkif olunur.

Mektebin nizam ve intizamını ihlal idecek hareketde bulunan şakirdana tefrik suretiyle mücâzat olunur.

Şakirdlerden biri diğzerinin bir şey'ini çaldıkda ol şey'in istirdadıyla şeriklerinden bi't-tefrik on beş gün mücâzat sırasında münferiden derse çalışdırılır.

Bir şakird bilâ 'özü-i kavi mektebe gelmediği halde terk ittiği günler mikdârı münferiden derse çalıştırılır.

Mu'allimin tenbih ve ihtarını ısga olunan mücâzattan te'sir itmeyüb tekasül ve su'î hareketde devam ve ısrar iden şakirdin velisiyle bi'l-muhabere mu'allim bir kaç gün ol şakirdi mektebden teb'id ider.

Kanunen mücâzâtı lâzım gelen cinâyetlerden başka hiçbir kabahatle mektebden şakird tard olunamaz.

Tenbih ve nasihat veyahud ta'zir tarikıyla ıslah-ı hal mümkün olabildiği halde mücâzat-ı sa'ire icrasından sarf-ı nazar olunur.

Müzakereci ve sınıf başılar kabahatlerine göre muvakkaten veyahud külliyyen müzakerecilik şerefinden mahrum idilür.

Müzakereci ve sınıf başılardan birinin tekdiri lâzım geldikde mu'allim anı şakirdan huzurunda icra itmeyüb belki yanına cekb iderek suret-i hafiyede tekdir ider. Müzakereci ve sınıf başılardan birinin büyük bir kabahati vuku'unda şakirdan huzurunda tekdir olunub müzakerecilikten çıkarılır. Müzakereci ve sınıf başılar şakirdana tenbih ve nasihatden başka icrâ-yı mücâzat idemez. Halifeler 'ibare ezberletmek veyahud yazı yazdırmak gibi mücâzatın icrâsına me 'zundur.

İmtihanlara Müte'allik

Beher sene'i tedrisiye hitamında şakirdin bulunduğu sınıfa mahsus olan derslerden mu'ayene olunub isbat-ı liyakat idenler üst taraftaki sınıfa nakl idilerek liyâkat ve iktidarlari kâfi olmayan şakirdan sınıflarında ibka olunur.

Müddet-i tahsiliyesini ikmal idüb lede'l-mu'ayene ma'lumât-ı mektebesi derece'i kifayede görülen şakirdana balâsında mektebin ismi muharrer ve derûnunda şakirdin ismi ve şöreti ve derece'i ma'lumat-ı murakkam ve ziri mu'allim ve merkez me'muru tarafından bir kıt'a şehadetnâme i'ta kılınur.

Bu vechile şahadetnâme olarak çıkan şakirdan için mektebde mahsus bir defter bulunacağından bunların ism ü şöretleriyle tarih-i hurucları mezkûr deftere kayd olunur.

Beher sene imtihanından sonra kaç nefer şakirde şehâdetnâme virildiğini ve el-ân mektebin ne kadar mevcudı bulunduğunu ve imtihan hey'etinin bu mekteb hakkında olan mütala'at vakı'asını bir kıt'a takrir ile mu'allim ma'arf-i nezaret-i celilesine bildirmelidir.

İşbu imtihanlar mahallenin mu'teberlerinden birkaç zat ile mektebin merbut olduğu merkez me'muru huzurlarında icra kılınur.

Her safda ders ve hüsn-i ahlakça birinci olan şakirdanın isimleri şeref levhasına yazılarak tevzi'i mükâfat günü zikr ve kıra'at olunur.

Ders ve hüsn-i ahlakça sınıfta mümtaz olan şakirdana kitab ve yazı defteri ve kalem ve sa'ire gibi münasib hediyeler virilür. İşbu tevzi'-i mükâfat günü evvelce şakirdanın akrabasıyla mahalleden ba'zı münasib zatlara haber virileceğinden yevm-i mezkûrdemektebde bi'l-ictima' makâmına münasib nutk ve ed'iyeye ve ilâhiler kıra'at olunarak tevzi'-i mükâfat usulu icra kılınur.

Tamam

Sıbyan Mekteplerine Müte'allik Fıkarât-ı Nizâmiye

(Birinci madde) Memâlik-i Devlet-i 'Aliyyede bulunan mekâtib esâsen iki kısma münkasımdır. Birincisi mekâtib-i 'umumiye'dir ki nezâret ve emr-i idaresi devlete 'aiddir.

İkincisi mekâtib-i hususiyedir ki yalnız nezâreti devlete ve te'sis ve idaresi efrâd veyahud cemâ'ate 'aiddir.

Mekâtib-i 'Umumiye

(İkinci madde) Merâtib-i tahsiliye madür. Birincisi sıbyan ve rüşdiye ve ikincisi i'dadiye ve sultaniye mekteplerine ve üçüncüsü mekâtib-i 'aliyeye mahsus olan derslerdir. Bu cihetle memâlik-i devlet-i 'aliyyede mekâtib-i 'umumiye beş sınıfa münkasımdır. Birincisi sıbyan ikincisi rüşdiye üçüncüsü i'dadiye dördüncüsü sultaniye mektepleri olup beşincisi dahi mekteb-i 'aliyedir.

Mekâtib-i Sıbyâniye

(Üçüncü madde) Her mahalle ve karyede ve icabına göre bir iki mahalle veyahud bi iki karyede lâ-akall birer sıbyan mektebi bulunacak muhtelit olan karye ve mahallelerde İslam mektebi başka ve etfâl-i ğayr-i müsliime mektebi başka olacaktır.

(Dördüncü madde) Sıbyan mekteplerinin mesârif-i inşa'ı ve ta'miriyesi ve mu'allimlerin mahsusatı ve mesârif-i sâ'iresi mahalle ve karyesinde bulunan cema'atlerinin hey'et-i 'umumiyesi tarafından tesviye olunacaktır.

(Beşinci madde) Mekâtib-i Sıbyaniye için iktiza iden mu'allimler nizamnâmesine tevfikân intihab ve ta'yin kılınacaktır.

(Altıncı madde) Mekâtib-i Sıbyaniyenin müddet-i tahsiliyesi dört sene olup zîrde muharrer dersler tedris olunacaktır.

Usul-ı Cedide vechle elifba	Sınûf-ı ğayr-i müsliime
Kur'ân-ı Kerim	etfâline kendi usul-i diniyeleri
Tecvid	tedris olunacak ve işbu
Ahlaka müteallik resâ'il	ûsul-i diniye dersleri
'İlm-i hal	rü'esa-yı rühâniye ma 'rifet
yanı ta'limi	leriyle bi't-ta'yin tedris
muhtasar fenn-i hesap	kılınacaktır
Muhtasar târih-i 'Osmani	İşbu dersler sınûf-ı ğayr-i müsli
Muhtasar coğrafya	meye kendi lisanları üzere
Ma 'lümât-ı nâfi 'a	okutdurulacaktır.

Bu müddetden sonra hıfz-ı kur'an itmek isteyen bir müddet daha mektebde kalmakta muhayyerdir.

(Yedinci madde) Bu derslerin tağyir ve ta'dili lazım geldiği halde mahalli ma'arif meclisinin ma'arif-i nezâret-i celilesinden vâkı'olacak istizânı ve meclis-i kebir-i ma'ârifin re'yi ve tensibi üzerine icâbı kılınacaktır.

(Sekizinci madde) Sıbyan mekteplerinde sanuf-ı müslime ve gayr-i müslimenin a'yad ve eyyam-ı mahsusalarından ve bi'l-'umum mektebler için cülus-ı hümayuna musadıf olan yevm-i mahsusdan ma'ade eyyamda sabahdan ahşama kadar iki nöbet (nevbet) ders okıtırılmak mukarrer olduğundan hocalar evkât-i mu'ayyenesinde hazır bulunub ta'lim ve tedrise ve mahalle veya karyenin isnân-ı tahsilde(tahsil yaşında) bulunan çocukları mektebe devama mecburdur.

(Dokuzuncu madde) Memâlik-i devlet-i 'aliyyede mekâtib-i sıbyaniye derslerinin tahsiline devam olunması etfâl-i inas için altı yaşından on yaşına ve etfâl-i zükür için yedi yaşından on bir yaşına kadar mecburdur.

(Onuncu madde) Bir mahalle veya karyede sıbyan mektebine gitmek için zükür ve inas isnân-ı tahsilde ne kadar etfal var ise isimlerini ve onların i'âşesiyle mükellef olan vâlideyn ve ekâribinin esamisini mübin-i ihtiyar meclisi ma'rifetiyle bir defteri yapılab ve zeyli temhir olunarak mekteb hocasına teslim kılınacaktır.

(Onbirinci madde) Onuncu maddede beyan olunduğu vechile tertib olunacak defterde isimleri muharrer çocuklardan mektebe gelmeyenler olur ise hoca tarafından mahalle muhtarına haber virilerek ol çocuğun peder veya validesi veyahud en yakın akrabası ihtiyar meclisine celb idilerek çocuğu mektebe göndermesi teklif ve ihtar olunacaktır.

(Onikinci madde) Bir çocuğun mektebe gitmesi için valideynine veya akrabasına bir ayda üç kerre ihtar vuku'u bulubda çocuğun on üçüncü maddede muharrer i'zar ile ma'zur olmayarak gönderilmediği tahakkuk ider ise ta'limat-i mahsusana tevfikân ev makulelerden haline ve iktidarına göre beş guruşdan yüzguruşa kadar cezâyı nakdi alunub ma'arif ideresi sandığına teslim kılınacak ve ceza-ye nakdi alındıktan sonra yine te'siri görülemez ise çocuk hükümet-i mahalliye tarafından cebren mektebe konulacaktır.

(Onüçüncü madde) İsnân-ı tahsilde bulunanların mu'amele'i cebriyeden müstesna tutulmalarını icab iden 'özürlerin birincisi çocuğun hükümet-i mahalliye ma'rifetiyle lede'l-mu'ayene tahsil-i 'ilm-i ma'rifete mânı 'olduğuna hükm idilen emrâz-ı cismâniye ve ma 'neviyesi

İkincisi bir 'aciz fakirin bir çocuğu olubda kendüsünün o çocuğu istihdama ihtiyacı sabit olması.

Üçüncüsü bir çocuğun ekin ve harman vakitleri çiftçilik ile işgal olunması.

Dördüncüsü mahl-i ikâmetine mektebin yarım sa'at mesafede bulunması.

Beşincisi çocuğun bulunduğu mahallede mekteb olmaması veyahud olubda kifayet itmemesi.

Altıncısı çocuğun hanesinde veya sa'ir bir mahl-i mahsusda okuyub yazdığının tahakkuk itmesi.

El-hasıl bunlara mümasil ahvalden tolayı hükümei mahliye nezdinde şâyân-ı kabul olacak a'zar-ı kaviyye bulunması hususlarıdır. Sıbyan mekteplerine devam etmeyen çocuklardan her kangısının işbu ahvalden biriyle ma 'zur olduğu sabit olur ise ol çocuğun vâlideyninden veya akrabasından cezâ-yı nakdi alınmaz.

(Öndördüncü madde) Sıbyan mektebinde müddet-i tahsiliyesini ikmal iden talebe imtihan nizamnâmesi mücibince ha 'iz olduğu şehâdetnâme ile bila imtihan rüşdiyeye kabul olunur.

Kız Sıbyan Mektepleri

(Onbeşinci madde) Bir mahalle ve karyede bir cema'ate mahsus olarak iki sıbyan mektebi olduğu ve mevki'an mahzur dahi bulunmadığı halde biri yine o cema'atin etfal-i zükürine ve diğeri inasına tahsis kılınacak ve bu suretin icrası kâbil olmayan yerlerde etfâl-i inasa mahsus mektebler vücuda gelinceye kadar erkek sıbyan mekteplerine mensub oldukları cema'atlerin kız çocukları dahi kabul olunub fakat erkek çocuklarla mahlutan ikâme idilmeyecektir.

(Onaltıncı madde) Müstakil olan kız sıbyan mekteplerinin hoca ve diğış ustaları kadın olacaktır.

Fakat matlub-ı derecede ehliyetli mu'allimeler yetiştirilinceye değin müsin edib adamlardan mu'allim ta'yini ca'izdir.

(Onyedinci madde) Kız sıbyan mekteplerinin usul-i tedrisiye ve suret-i idaresi ve müddet-i tahsiliye ve ta'tiliyyesi ve şakirdanın tahsilce olan mecburiyetleri ve ahval-i sa'iresi erkek sıbyan mektepleri hakkında mev'zu olan ahkâm-ı nizamiyeye tâbi' olacaktır.

İ'tizar

Hafî olmaya ki mekâtib-i sıbyaniyenin gerek ebniye (bina) ve müştemilatı ve gerek edavat-ı 'ilmiyesine mûte'allik daha bir takım maddeler vardır ki vakt u hale nazaran bunların tanzim ve tesviyesinde ba'zı mertebe müşkilata tesâdüf olunacağı mütalatasına mebni şimdilik anların ta'rif ve tafsilinden sarf-ı nazar idilerek bu risalede yalnız ta'lim ve tedrisin usul-ı mevzu'ası derc ü beyan olunmuşdur. Usul-ı mezkûre şimdiye kadar bu yolda yazılmış olan resâ'ilin zübdesive hususıyla on beş yirmi seneden berü bizzat ve bi'l-vasıta 'acizâne icra olunan tecrübelerin hulısa ve neticesidir.

Bununla beraber sıbyanın ta'lim ve terbiyeleri hususunda usul-ı ta'limiye ancak bundan 'ibarettir demek olmayub belki murad-ı 'âcizanın bu yolda bir çığır açmak olduğu ve bu risalede gösterilen usul-ı ta'limiye dahi imdilik husul -ı maksada kâfi bulunduğu cihetle bu babda mu'allim efendilere naçizane mu'avanet etmek niyet-i halisasıyla işbu risale tertib olunub ismine (Rehnüma-yı Mu'allimin) tesmiye kılınmıştır.

İmdi risale'î mezkûrede bir veche meşruh gösterilmiş olan usul-ı ta'limiye refte refte mevki'i icraya konuldukça zaman ve ihtiyaca göre his olunan noksanlarının ıslah ve ikmâli hususu erbâb-ı dikkatin hâme'i hamiyetlerinden temenni olunur.

Allah veliyyü't-tevfik ni'mel-mevla ve ni'me'r-refik.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. MATERYALLER

Bu çalışmanın kaynağı 1829–1911 yılları arasında yaşayan Selim Sabit Efendi'nin 1870 yılında kaleme aldığı Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eseridir. Bu eserin fotokopisi Ankara'daki Millî Kütüphane'den elde edilmiş ve transkripsiyon, fotokopiler esas alınarak yapılmıştır.

Transkripsiyon çalışması sırasında metnin doğru okunabilmesi için “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat” (YeğİN vd.1995:1–1070) başvuru kaynağı olmuştur. Türk eğitimini, tarihsel boyutuyla değerlendirirken ve özellikle Yenileşme Hareketleri Dönemi ve Tanzimat Dönemi özellikleri; bu dönemlerde yaşayan ve eğitimi yönlendiren şahısların hayatları ve getirdikleri yenilikleri izah etmek için “Türk Eğitim Tarihi” (Akyüz, 2001:132–205) adlı esere başvuruldu. Çalışmamıza derinlik sağlamak ve bu eserle ilgili çalışmalarını da değerlendirmelerimize katmak için, “Uluslar arası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu” (Türkiye'nin İlk Pedagogu Vizeli Selim Sabit Efendi, Tarihsiz); “Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi”, (Kodaman, 1991); “Selim Sabit Efendi'nin Öğretim Yöntemleri İle Ödül ve Ceza Vermeye İlişkin Görüşleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme” (Şanal, 2003); “Yenileşme Dönemi Eğitimcilerinin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları” (Şanal, 2005) adlı yayınlardan yararlanıldı.

Ayrıca diğer başvuru kaynaklarımızın başlıcaları şunlardır:

“Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme” (Duman, 1991) ; “Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye” (Shaw, 2000) ; “Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu” (Koçer, 1991) ; “Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar” (Öztürk, 2005) ; “150.Yılında Tanzimat” (Yıldız,1992).

3.2. REHNÜMÂ-YI MUALLİMÎN'İN TRANSKRİP VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ

Transkripsiyon Millî Kütüphane'den temin edilen, eserin fotokopisinden yararlanılarak yapılmıştır. Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eserin baskısı (Selim Sabit, t.y.:1-48) orijinal baskı olmayıp, 1920 yılında basıldığı belirtilmektedir. Eser 48 sayfadan ibarettir.

İlk önce tezin temelini oluşturan Rehnümâ-yı Muallimîn'in (Selim Sabit, t.y.:1-48) transkripsiyonu yapıldı. Eserin transkripsiyonu yapılırken Muharrem Ergin'in Osmanlıca Dersleri (Ergin,1984: 4-5) adlı kitabından faydalanıldı. Selim Sabit Efendi'nin eğitime getirdiği yeniliklerin daha iyi anlaşılabilmesi için tezin literatür kısmında, eğitimde yenileşme hareketleri, Tanzimat Döneminde yenileşme, yenileşmeye katkısı olan devlet adamları ve önemli şahsiyetler söz konusu edildi. Bazı konu başlıklarının oluşturulmasında "Türk Eğitim Tarihi" (Akyüz, 2001) adlı eser yol gösterici olmuştur. Bulgular kısmında Rehnümâ-yı Muallimîn'in, yazarın belirlediği başlıklar üzerinden izahı gerçekleştirildi. Burada Selim Sabit Efendi'nin ifade etmeye çalıştığı yöntem ve usûller, fazla yoruma kaçmadan aktarılmaya çalışılmıştır.

Eserin önemine ve getirdiği yeniliklere ilişkin bilgiler, tezin "Giriş" kısmında "Araştırmanın Önemi" (bkz.1.3.) adlı başlık altında verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. REHNÜMÂ-YI MUALLİMİN'İN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1.1. Giriş Bölümü

Selim Sabit Efendi'nin Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eseri pedagojik ve eğitim yöntemlerine ilişkin bir eserdir. Selim Sabit Efendi, eğitim usullerine geçmeden önce Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eserin giriş kısmında, eğitim öğretim yaşına gelinceye kadarki çocukların gelişiminden bahsetmiştir. Bu gelişimi takiben eğitim ve öğretime başlama zamanını ortaya koymuştur. Selim Sabit Efendi üç-altı yaş arasındaki çocuklarda dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde dile getirir:

“Üç yaşından altı yaşına kadar artık sevâd u sefîdi fark ve temyize başlayub a'mal-i fikre dahi ba'zı mertebe iktidar gelür ise de a'za vü kuvvâlarında el-ân za'af ve fütur bulunduğundan ta'lim ve taallümlerine beda' ve mübaşeret olunamaz. Bu sırada sıbyanın emr-i terbiyelerine dikkat olunub ahlak ve âdâba da'ir bi 'l-fiil hüsn-i emsal gösterilerek islah-ı ahvali hususuna ihtimam olunmalıdır.” (Selim Sabit, t.y.:3-4)

Bu dönem içerisinde her ne kadar eğitime başlanmasa da çocuğun ahlakına, edebe ve edeb kurallarına güzel örnekler göstererek uyması gerektiğini önemle vurgulamıştır.

Çocuğun eğitime başlama yaşı konusunda ise;

“Altı yaşından sonra sıbyanın a'za ve kuvâsına gereği gibi kuvvet geleceği cihetle artık zaman-ı ta'lim hulul etmiş olmağla âtîde beyan olunacak usûle tevfiken emr-i ta'limlerini şuru' olunur.”

diyerek altı yaşına gelmiş bir çocuğun beden ve aklen gerekli gelişime ulaştığı için eğitimine başlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Selim Sabit Efendi, Usul-i Cedidi anlatmadan önce o güne kadar uygulana gelen öğretim yöntemleri hakkında bilgi vermekte ve bunları Usul-ı Ta'limiye başlığı altında ele almaktadır (Selim Sabit, t.y.:4).

4.1.2. Öğretim Yöntemleri (Usûl-i Talimiye)

Usul-i ta'limiyeyi "Usûl-ı ta'limiye şâkirdânın hüsn-i idaresiyle matlub olan fenleri müddet-i kalile zarfında ta'lim ü tefhimin tariklerini beyan eden bir fendir" şeklinde tanımlayan Selim Sabit Efendi öğretim yöntemlerini, öğrencilerin iyi yönetilmelerinin temin edilebilmesi için gerekli olan bilimleri ve konuları kısa süre içinde anlatıp öğretmenin yollarını açıklayan bir bilim olarak ifade eder. Bu yöntemleri; Usul-ı İnfiradiye, Usul-ı ictimaiye, Usul-ı mütekabile olmak üzere üçe ayırmıştır (Selim Sabit, t.y.:4).

4.1.2.1. Tekli Öğretim Yöntemi (Usûl-i İnfiradiye)

Bu öğretim yönteminde öğretmen öğrenciyi teker teker önüne çağırır ve öğrencilere ayrı ayrı ders verir. Selim Sabit Efendi bu yönteme şu eleştirileri getirir: Bu yöntem birkaç tane öğrencinin olduğu ortamlarda faydalı olan bir yöntemdir. Fakat öğrencinin çok olduğu ortamlarda uygulanması mümkün değildir. Bu öğretim yönteminde öğretmen bir öğrenciye on beş dakikadan aşağı ders vermeyeceği için, öğretmenin ders verdiği öğrenci dışındaki diğer öğrenciler boş kalmaktadır. Selim Sabit Efendi bu durumun tertip ve düzeni bozan bir unsur olduğunu vurgular (Selim Sabit, t.y.:5).

4.1.2.2. Çoklu Öğretim Yöntemi (Usûl-i İctimaiye)

Selim Sabit Efendi, usûl-ı ictimâ'iyeyi eleştirirken, günümüz eğitiminde önemle üzerinde durulan sınıf içerisindeki öğrencilerin bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulması hususuna değinmekte ve bu yöntemde (usûl-ı ictimâ'iyeye) öğrencilerin zeka ve kabiliyetlerinin tabii olarak farklılıklar göstereceğinden, bu sınıflarda okutulacak derslerin birtakım öğrenciler tarafından anlaşılacağını, birtakım öğrencilerin ise bu sınıfta okutulan derslerden faydalanamayacağını dile getirmekte ve bunun zaman kaybından öte bir şey ifade etmeyeceğinden bu yöntemin pek kabul görmediğini söylemektedir. Selim Sabit Efendi'ye göre sınıflar oluşturulurken öğrencilerin yetenek ve zeka farklılıkları dikkate alınmalı, sınıf içerisinde bir seviye tespiti söz konusu olmalıdır (Selim Sabit, t.y.: 5).

4.1.2.3. Karşılıklı Öğretim Yöntemi (Usûl-i Mütekabile)

Bu öğretim yönteminde, öğrenim süresince sınıflar oluşturulduktan sonra, her sınıf öğrencilerine, o öğrencilerden daha üstün nitelikteki iki öğrenci nezaret eder. Öğrenciye verilmesi gereken dersler bu müzakereciler vasıtasıyla verilir. Öğretmen ise, okulun düzen ve intizamından sorumlu olup bu müzakerecilerle ders verir. Selim Sabit Efendi usul-i mütekabile yöntemini şöyle eleştirir:

“Usûl-ı mezkûrede emr’-i tedris bütün bütün müzakerecilerle bırakıldığı cihetle mu’allim bi’z-zat şakirdânın ahvâl-i tahsiliyesine vâkıf olamayacağından bu dahi mekteblerce makbul ve mu’teber değildir.

Ve hem de müzakerecilerin ekseri fenlerde ma’lûmât-ı kâfiyeleri olmadığı cihetle ta’lim ve tedrisleri bi’t-tabî’ nâkıs olacağından bu suretle virilen derslerde mektebe arzu olunan terakkî hâsıl olamaz.” (Selim Sabit,t.y.: 6)

Bu ifadelerde de görüleceği üzere, bu yöntemde öğrenciler tamamen müzakerecilerle bırakılmaktadır. Bu müzakerecilerin bir öğretmen kadar bilgiye sahip olmamaları nedeniyle öğrencilerin eğitimlerinin eksik kalacağı düşüncesiyle bu yöntemin de yalnız başına eğitim-öğretim faaliyetlerinde tatbik edilmesi Selim Sabit Efendi tarafından sakıncalı görülmüştür.

Selim Sabit Efendi, böylece her üç yöntemin de eksik yönlerinin bulunduğunu ileri sürmüş ve bunların okullarda uygulanmasını doğru bulmamıştır. Her üç yöntemin iyi taraflarının alınarak yeni bir öğretim yönteminin uygulanmasını istemiş ve bu yöntemin adına da “Usûl-i Cedîde” adını vermiştir (Selim Sabit,t.y.: 6).

4.1.3. Yeni Öğretim Yöntemi (Usûl-i Cedîde)

Selim Sabit Efendi, yukarıda bahsedilen öğretim metotlarının aksaklıklarını göz önünde bulundurarak usul-i cedide denilen yeni, modern bir öğretim metodu geliştirmiştir. Selim Sabit Efendi bu yöntemi şöyle açıklar:

“Sene ‘i tahsiliye adedince şakirdan sınıflara tefrik olub sınıflar dahi bir takım şu’belere ayrılarak her sınıfa bir nefer sınıf başı ve her şu ‘beye’ dahi fevkındaki ve yahut ol şu ‘bede mümtaz olan şakirtlerden bir nefer müzakereci ta ‘yin kılınır ki mektebin intizam ve inzibatı işbu sınıf başılar vasıtasıyla tesviye ve dersler dahi müzakereciler ile şakirdâna tehyi’e itirildikten sonra mu’allim bunları şu’be huzuruna celb iderek bi’z-zat kendüsi ta’lim ve tedris ider.” (Selim Sabit, t.y.:7)

Bu metot ile öğrenciler yıllara göre dört sınıfa ve her sınıfta yeteri kadar şubelere ayrılmaktadır. Her sınıfın başında bir sınıf başı, her şubeye de çocukları derslere hazırlamak, üzere çalışkan öğrenciler arasından seçilmiş bir müzakereci

tain edilmektedir. Disiplin, sınıf başılar tarafından sağlanmaktadır. Sonra öğretmen, her şubeyi önüne alarak bizzat kendisi eğitim ve öğretim faaliyetinde bulunur. Fakat burada üzerinde durulması gereken en önemli nokta, Selim Sabit Efendi'nin sınıf ve şubeler oluşturulurken öğrencilerin yaş ve yeteneklerinin göz önüne alınmasını ve her bir şubenin sekiz öğrenciyi geçmemesini talep etmiş olmasıdır. Bu noktada Selim Sabit Efendi, öğrencilerin yaş ve yeteneklerinin göz önünde bulundurulmasını istemektedir.

Selim Sabit Efendi'nin öğretim esnasında soru-cevap metodunun kullanılmasını faydalı gördüğü söylenebilir. Çünkü bu metodun kullanılması ile sonuç, öğrencinin bizzat kendisi tarafından bulunmakta, bu durum da öğrencilerin yaratıcılıkları ile kendilerine güvenlerinin artmasına neden olmaktadır. Bilhassa soru-cevap metodunun öğrenci sayısının az olduğu bir sınıfta veya şubede öğretmen tarafından bilinçli bir şekilde uygulanması durumunda ise bu metottan daha fazla fayda sağlanacağı düşünülebilir. Ayrıca bu metot soru sorarak cevap almak şeklinde uygulandığı için öğrenciyeye soru sormak suretiyle onun zekâsını ve düşünme melesesini işletmek, derse karşı ilgi ve dikkatleri canlı tutmak, bilgileri öğrencilere buldurtmak ve işlenmekte olan konuyu öğrencilerin dikkatle dinleyerek iyi kavramalarını sağlamak amacı da güdülmektedir (Selim Sabit, t.y.:7).

4.1.3.1. Sınıfların Oluşturulması (Sınıf ve Şu'belerin Teşkili)

Selim Sabit Efendi'ye göre öğrenim süresi dört senedir. Burada önemli olan husus, şubelerin, öğrencinin yaşına ve yeteneklerine göre düzenlenmesidir. Selim Sabit Efendi burada özellikle öğrencilerin öğrenme kabiliyetlerinin de göz önünde tutulması gerektiğini önemle vurgular. Bir başka önemli husus da eğitimin amacına ulaşabilmesi için sınıfların sekiz öğrenciden fazla olmaması gerektiğidir. Bu sınıflara, bilgi ve yetenek olarak o sınıfta bulunan öğrencilerden daha iyi iki öğrenci sınıf başı ve müzakereci olarak görevlendirilir. Öğrencinin fazla olduğu durumlarda bir halife görevlendirilir birinci ve ikinci sınıfları okutur. Üçüncü ve dördüncü sınıflara da öğretmen eğitimde bulunur (Selim Sabit, t.y.:8).

4.1.3.2. Derslerin Uygulanma Yöntemi (Derslerin Sûret-i Tertibi)

Burada her sınıfta farklı farklı dersler görülür. Ayrıca aynı sınıf düzeyinde olduğu halde farklı şubelerdeki öğrencilere de farklı konular verilir. Selim Sabit Efendi böyle bir uygulamayı öğrencilerin bilgi ve yetenek seviyelerinin aynı

olmamasından dolayı uygun görmüştür. İyi öğrencilerden oluşan bir sınıfa verilen derslerle, daha zayıf öğrencilerden oluşmuş bir sınıfa verilen dersler birbirinden farklılık göstermektedir.

Birinci sınıf öğrencilerine günlük bir ya da iki ders verilir. Bu derslerin süresi yarım saat en çok kırk beş dakika olup bir ders tamamen verilmedikçe başka bir derse geçilmez. 2.3.ve 4.sınıflarda günlük üç ya da dört ders verilir. Bu derslerin süresi en az kırk beş dakikadır.

Bir sınıfa ders verilirken diğer sınıf öğrencileri sınıf başı nezaretinde yazı çalışması ve matematik gibi derslerle meşgul olurlar.

Bu dersler işlenirken öğretmen ve yardımcılarının önlerinde birer sıra ve yanlarında birer alıştırma levhası bulunur. Kur'ân-ı Kerim ve İslam akaidi derslerinden başka okunan diğer derslerin tamamı bu levhada (yazı tahtası) gösterilerek işlenir (Selim Sabit, t.y.:9).

4.1.3.3. Ders programı (Ders Cedveli)

(Birinci sınıf dersleri) Elifba, Kur'an-ı Kerim, Ahlâk, Hesab-ı zihni, yazı.

(İkinci sınıf dersleri) Kur'an-ı Kerim, 'ilm-i hal, Ma'lumât-ı ibtida'ıye, Ta'dâd-ü Terkim (Sayı Saymak), Hatt-ı sülüs.

(Üçüncü sınıf dersleri)Kur'an-ı Kerim, Tecvid, Tarih-i Enbiya, A'mal-i Erba'a, Hatt-ı Nesih.

(Dördüncü sınıf dersleri) Kur'an-ı Kerim, Coğrafya, Tarih-i Osmanî, Sarf-ı Türkî, Hatt-ı Rik'a. (Selim Sabit, t.y.:10)

4.1.3.4. Harfleri Öğrenme Yöntemi (Hurûf-ı Hecenin Sûret-i Ta'limi)

Selim Sabit Efendi'ye göre buradaki önemli olan husus harf ve heceleri göstererek telaffuz etmektir. Ayrıca konunun layığıyla kavranması için de harflerin birbirinden farkları öğrenciye anlatılmalıdır. Burada bir başka önemli husus da alıştırmaların soru-cevaba dayalı olmasıdır. Öğretmen sorular yoluyla konunun inceliklerini ve önemli noktalarını öğrenciye sezdiriri ve kavranmasını sağlar. Selim Sabit Efendi bununla ilgili olarak şöyle örnekler verir:

“Lisan-i Türküde müsta 'mel huruf-ı hece kaçdır?

Bunların kaçı noktalı ve kaçı noktasızdır?

Bir ve iki ve üç noktalı olanlar hangileridir?

Noktaları üstünde olan harfler kaçtır?

Noktaları altında bulunan hangılardır?
Şe harfinden noktalar kaldırıldıktan sonra ne olur?
Birbirine benzeyen harfler hangılardır?
Bunlar yekdiğerinden ne vechile fark olunur?
Aynı harfine bir nokta konuldukda ne olur?
Noktasız olan harfler hangılardır?” (Selim Sabit, t.y.:10)

4.1.3.5. Harekelerin Sûret-i Ta’limi

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi burada da önemle üzerinde durulan nokta göstererek öğretmektir. Selim Sabit Efendi, burada özellikle seslerin fonetiği üzerinde durmuştur. Ünlü seslerin telaffuzu ile ilgili olarak öğrencilere yönlendirici bilgiler vermektedir. Örneğin vav harfiyle dört tane (o,ö,u,ü) ses çıkarılmaktadır. Bu telaffuzda sadalar farklıdır. Selim Sabit Efendi, bunları karıştırmamak için, öğrencilerin bunları birbirinden ayıran işaretleriyle birlikte ifade edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Selim Sabit, t.y.:12).

4.1.3.6. Heceleme ve Okumanın Öğretim Yöntemi (Tehecci ve Kıra’atin Sûret-i Ta’limi)

Selim Sabit Efendi, burada bir şeyi önemle vurgular. Bilindiği üzere Osmanlıcada üç tane ünlü harf vardır. Bu üç ses, şu an Türkçemizde kullandığımız sekiz ünlünün yerine kullanılmaktadır. Bu kullanım zafiyeti, özellikle çocukların metinleri tam manasıyla anlamasında aksaklıklar meydana getirmektedir. Özellikle (o,ö,u,ü) ünlülerinin karşılığı olarak “vav” harfi kullanılmaktadır. İşte bu seslerin birleşimi, telaffuzu ve ayırımının yapılması hususunda dikkatli olunması gerektiğini vurgulamıştır. Selim Sabit Efendi, bu sesleri göstererek ve yüksek sesle tekrarlatarak telaffuzunun yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca harflerin birleşimi; başta, ortada, sonda yazılışlarının da nasıl gerçekleştiğini göstererek ifade edilmesi gerekmektedir (Selim Sabit, t.y.: 14).

4.1.3.7. Yazının Öğretim Yöntemi (Yazının Sûret-i Ta’limi)

Öğrenci harfleri ve hareketleri şekil ve isimleriyle öğrendikten sonra heceye başladığında okuma ve yazma birlikte öğretilir. Harflerin hece ve yazımı tahtada gösterildiğinde öğrenci aynı zamanda yazıp okuyacaktır.

Daha önce de ifade edildiği gibi Selim Sabit Efendi, öğretmen bir kısım öğrenciyle ilgilenirken diğer boş kalan öğrencilerin özellikle yazı çalışmaları ve hesap-ı zihni dediği matematiksel çalışmalar yapması gerektiği hususunda yönlendirmelerde bulunmuştur. Buradan hareketle “usûl-ı cedîd” içerisinde ders cetvelinde de gösterildiği üzere, dört öğrenim yılı içerisinde yazı derslerinin önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz (Selim Sabit, t.y.:19).

4.1.3.8. Hesabın (Matematiğin) Öğretim Yöntemi (Hesabın Sûret-i Ta’limi)

Öncelikle öğrencilere birden bine kadar ezberden sayma öğretilir. Bu sırada sayıların isim ve şekilleri de birlikte verilir. Ayrıca toplamaya ve çıkarmaya yönelik bazı basit işlemler yaptırılır. Bu işlemleri yaparken, somutlaştırmak gerekir, parmak ve fasulye gibi unsurlardan yararlanılır (Selim Sabit, t.y.: 20).

4.1.3.9. Coğrafyanın Öğretim Yöntemi (Coğrafyanın Sûret-i Ta’limi)

Selim Sabit Efendi mekteplerde usûl- cedid hareketini bir yöntem olarak ortaya koyarken dersin işlenişine yönelik yeniliklerin yanı sıra, ders işleme materyallerini de geliştirmiştir. Özellikle coğrafya dersinde, daha somut bir ortam hazırlamıştır. Bunun için haritalar, yer küreleri v.s. temin etmiştir. Daha önce de vurgulandığı gibi öğrencinin görme duyusunu da öğrenim içerisine katan bir eğitim amaçlamıştır.

Öncelikle bir dünya küresi üzerinde yerin şekli hususunda bilgi verilmelidir. Bu kürede kıtalar, dağlar ve denizler gibi temel şeyleri fark edebilmek ve tanıyabilmek için renkleri ve şekilleri gösterilir.

Burada temel öğretim mantığı, ipucu vasıtasıyla derse ait diğer şekil ve unsurların öğrenciye buldurulmasıdır.

Ayrıca öğrenciye harita çizme alıştırmaları da yapılmalıdır (Selim Sabit, t.y.: 22).

4.1.3.10. Tarihin Öğretim Yöntemi (Tarihin Sûret-i Ta’limi)

Burada Selim Sabit Efendi, ders işleme hususunda tekrarın önemini ortaya koyar. Öğretmen derse başlamadan önce bir önceki dersi de hatırlatarak o günkü konuyu işler. İşlenen dersin önemini ortaya çıkarmak için öğrencilere o konu ile ilgili olarak sorular sorulur. Bu sorular o tarihi olayın nedenlerini ve neticesini bulmaya yöneliktir. Selim Sabit Efendi'nin bu konuda verdiği örnekler şu şekildedir:

“Devlet-i ‘Osmaniye kangı tarihde ve nerede teşekkül itmişdir. ‘Osmanlılar Rum ili yakasına kangı tarihde ve nereden geçtiler? Rum ili hisarı kangı pâdişâhın zamanında inşa olunmuşdur? İstanbul ve edirne kangı târihde ve kimin zamanında feth olundu?

Amerika kangı pâdişâhın zamanında keşf olundu? Berrü‘ş-şam ve Mısır ülkesini kangı pâdişâh feth itdi? ‘Osmanlılar tarafından Viyana şehri kaç def‘a muhasara idilmiştir? Yeniçeri ocakları kangı târihde lağv idilüb nizam çıkmışdır? Memâlik-i mahrûsada timur (demir) inşasına kangı târihde beda‘ ve mübaşeret olundu?” (Selim Sabit, t.y.:24)

4.1.3.11. Dilin Öğretim Yöntemleri (Lisanın Sûret-i Ta‘limi)

Selim Sabit Efendi’ye göre temel, Osmanlıcada kullanılan sözcük türlerinin kavratılmasıdır. Selim Sabit Efendi’nin ders işleme metodu, öğrenciye anlatılması gereken şeyler arasındaki farklılıkların ortaya konmasıdır. Nitekim burada da Selim Sabit Efendi, soru cevap yoluyla söz konusu edilen konunun farklılıklarını, inceliklerini, önemli noktalarını öğrenciye vurgulamanın temel olduğunu ifade etmiştir. Selim Sabit Efendi, öğrencilere ödev olarak birkaç soru yazdırır. Öğrencilerden bu sorulara cevap vermelerini ister. Burada sözcüğün tür özelliklerinin öğretilmesinin dışında, anlam bakımından da öğrencilerden kıyasa yönelik cevaplar istenir (Selim Sabit, t.y.:25).

4.1.3.12. Öğretmenlerle İlgili Önemli Hususlar (Mu‘allimlere Dâ‘ir Mevâd-ı Mühime)

Bütün eğitim usullerinde, öğretmen olacak kişilerin belli bir evsafa sahip olması gerekmektedir. Selim Sabit Efendi, burada sıbyan mekteplerinde öğretmen olacak kişilerin nasıl bir donanıma sahip olması gerektiğini şöyle ifade eder:

“Mekâtib-i sıbyaniye mu‘allimleri Türkçeyi güzelce kıra‘at iderek tahriren ifade’i meram idecek kadar yazı ve imla bilüb oldukça ‘Arabî ve Fârisî ve hesap ve coğrafyadan ma‘lumât-ı kâfiyeleri bulunmalıdır.

Mu‘allimlerin sinni yirmibeşten aşağı olmamağla beraber edib ve kâmil ve hüsn-ı ahlak-ı ile muttasıf olmaları lazımadandır.

Mu‘allimler şakirdânın pederleri makamında bulunacaklarından tavır ve hareketlerinde vuku‘u bulan kusur ve hataları tashih iderek hüsn-ı terbiyelerine dikkat ve i‘tina itmeli.”

(Selim Sabit, t.y.:26)

Buradaki ifadelerden görüldüğü üzere, Türkçeyi güzel konuşmak öncelikli bir unsur olarak ortaya konmuştur. Bunun yanında öğretmenin kendini ifade edebilecek kadar yazı bilgisine sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca matematik ve coğrafyadan yeteri kadar da bilgi sahibi olması gerekmektedir.

En iyi eğitim, göstererek yapılan eğitimidir. Öğrenciler her zaman için kendilerini eğiten insanları örnek almışlardır. Toplum içinde öğretmen sıfatına sahip olan kişiler, davranışlarıyla örnek olduklarını, yaptıklarının belirleyici, model davranışlar, olduğunu bilmeleri gerekir. Selim Sabit Efendi de burada, bu düşüncüyü vurgulamaktadır. Ayrıca olgun bir duruşa sahip olmaları gerektiğini savunduğu için öğretmen olabilmek için belli bir yaş sınırı da getirmiştir. O da 25'tir.

Selim Sabit Efendi, bu kısımda ayrıca, öğrenciler için üç ayrı defter tutulması gerektiğini belirtir. Bunları da şöyle ifade eder:

“Sıbyan mekteblerinde üç defter bulunub birine mektebde mevcut olan kitablar ve âlet-i ‘ilmiye ile mefruşât-ı eşya ‘yı sa‘ire kayd olunur.

Birine dahi şakirdânın isimleriyle târih-i duhulleri ve peder ü velilerinin ism ü şöhretleriyle sâkin oldukları mahalle ve sokağın ismi yazılır. Diğerine dahi şakirdânın ahlak u âdâbile jurnal ve imtihanların hulâsâsı derc idilür.” (Selim Sabit, t.y.: 27)

Okuldaki demirbaşlar, öğrencilerin kayıt bilgileri ve yine öğrencilerin davranış ve sınav değerlendirmeleri (Selim Sabit, t.y.: 27).

4.1.3.13. Öğrencilerle İlgili Önemli Hususlar (Şakirdâna Da‘ir)

Günümüz eğitiminde önemli sorunlardan biri de öğrencilerin uyması gereken kuralların layıkıyla oturmaması ve bu kuralların uygulanmasında ciddi sıkıntılar çekilmesidir. Selim Sabit Efendi, öğrencilerin okullara yazılmasında sağlık açısından nelerin gerekli olduğundan başlayarak, okullarda uyulması gereken kuralları bu bölümde ayrıntılı olarak anlatmıştır.

Bu kısımda Selim Sabit Efendi'nin ifade etmeye çalıştığı şeyleri özetleyecek olursak:

- ◆ Öğrenci en az altı yaşında olacak
- ◆ Aşı tasdiknamesi bulunacak ve bulaşıcı bir hastalığı bulunmayacak
- ◆ Öğrenciler derslerine vaktinde, tertipli ve düzenli bir şekilde gelecekler.
- ◆ Öğrenciler, diğer öğrencileri rahatsız etmeden ders çalışacaklardır.
- ◆ Öğrenciler bir ihtiyaçları için dışarı çıkacaklarında izin alarak çıkacaklar ve aynı sınıftan birden fazla öğrenci aynı anda dışarı çıkarılmazlar.

◆ Öğrenciler herhangi bir şikâyetlerini doğrudan öğretmene söylemeyip, ilk önce müzakereci ve halifeye söyleyeceklerdir.

◆ Okula önemli bir kişi geldiğinde öğrenciler ayakta karşılayacaklardır ve müsaade edilmeden oturmayacaklardır.

◆ Öğrenciler her zaman için kişisel temizliklerine ve yaşadıkları çevrenin temizliğine dikkat edeceklerdir.

◆ Öğrenciler arasında uygunsuz, adaba aykırı konuşmalar olmayacak ve öğrenciler arasında muhabbet ortamı olacaktır.

◆ Hiçbir öğrenci kendisinin malı olmayan hiçbir şeyi alıp götürmeyecek ve bulduğu şeyi öğretmene teslim edecektir.

◆ Öğrenciler, özellikle özrü olan arkadaşlarını taklit etmeyeceklerdir.

◆ Öğrenciler, anne-babasına, öğretmenine ve kendinden büyüklere daima hürmet edeceklerdir.

◆ Bir öğrencinin herhangi bir akrabası geldiğinde, öğretmenin izni olmadan öğrenci onlarla görüşemez.

◆ Okul dışında bir yere giderken öğrenciler, ikişer ikişer sıralanıp yanlarında müzakereciler yanlarında olarak muntazam bir şekilde giderler.

◆ Okulca bir yere giderken öğrenciler, okul dışından kimseyle konuşmazlar ve sokaktan bir şey almazlar.

◆ Öğrencilerden biri geçerli bir özre bağlı olarak okula gelemeyeceği zaman, velisi tarafından durum öğretmene bildirilir ve öğretmenden izin alınır.

◆ Bir öğrenci birkaç gün devamsızlık yaptığında durum öğrencinin ailesine bildirilir ve neden gelmediği araştırılır.

◆ Öğrencinin geçerli bir özrü olmadan öğrenci on, on beş gün okula gelmediğinde o öğrencinin kaydı silinir (Selim Sabit, t.y.: 28-29-30-31).

4.1.3.14. Teneffüs ve Dinlenmeyle İlgili Önemli Hususlar (Teneffüs ve İstirahata Da'ir)

Burada göze çarpan en önemli konu, Selim Sabit Efendi'nin çocuk eğitiminde hiç boşluk bırakmamasıdır. Selim Sabit Efendi burada çocukların istirahat zamanında bir şeylerle meşgul olmasını istemektedir. Öğrenciler sürekli olarak kontrol altında tutularak, onların gelişiminde herhangi bir eksikliğe ve yanlışlığa meydan vermeden her hallerini eğitimin süzgecinden geçirilmesi planlanmıştır. Burada şu dört düşünce ağır basmaktadır: 1- Öğrencinin kendini geliştirmesini sağlamak 2- Öğrencinin

kendine zarar verecek davranışlardan kaçınmasını sağlamak veya engellemek. 3- Diğer öğrencilerin haklarına saygı göstermesini sağlamak 4- Okula ait araç ve gereçleri korumak.

Yukarıda zikredilen unsurlarla birlikte temeli oluşturan diğer bir unsur da öğrenciyi yaptığı hatalardan dolayı uyarmaktır (Selim Sabit, t.y.: 31-32)..

4.1.3.15. Ödüllendirmeye İlgili Önemli Hususlar (Mükâfata Da'ir)

Selim Sabit Efendi, öğrencilere verilecek ödüllerin isimlerini sırasıyla şu şekilde açıklamıştır:

1-Aferin Belgesi (Kırmızı Renkli),

2-Taahsin Belgesi (Yeşil Renkli),

3-İmtiyaz Belgesi (Sarı Renkli),

4-Ödüllendirilecek öğrencinin bulunduğu şubede “baş yere” oturturulması,

5-Ödüllendirilecek öğrencinin tüm öğrencilerin bulunduğu bir esnada övülmesi, adının duyurulması,

6-Ödüllendirilecek öğrencinin isminin “şeref levhasına yazılması. Ayrıca ders, tutum ve davranışlarıyla hafta boyunca başarılı olan bir öğrenciyeye “aferin”; bir ay boyunca başarılı olana “taahsin” (on aferin değerinde); altı ay boyunca bu başarılarını sürdüren öğrencilere ise “imtiyaz” belgesi (on taahsin değerinde) verilecektir. Bir öğrenci eğer bir öğretim yılı boyunca bu başarısını sürdürürse kendisine imtiyaz belgesi ile birlikte uygun bir hediye de verilecektir. Ayrıca tutum ve davranışlarıyla örnek olan, sınıflarını geçen öğrencilere de çeşitli ödüller verilecektir. Sınıf başkanları ve müzâkereciler çalışmalarından dolayı iki kat ödül alacaklardır. Bunlara ilaveten Selim Sabit Efendi, çalışkan, tutum ve davranışlarıyla arkadaşlarına örnek olan ve okuluna hizmet eden öğrencilerin öğretmenleri tarafından gitmiş oldukları toplantılara (mevlid-i şerif, kıraat ve hafız cemiyetleri) da götürülerek ödüllendirilmelerini de istemiştir (Selim Sabit, t.y.:33-34).

4.1.3.16. Cezalandırmayla İlgili Önemli Hususlar (Mücâzâta Müte'allik)

Kilisli Muallim Rifat'ın Selim Sabit Efendi'den naklettiğine göre Selim Sabit Efendi bu konu ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

“...çocukları azarlamak, tektir etmek hiç doğru değildir; bilâkis çocuklara büyük adamlar kadar hürmet etmeli; onlarda izzet-ı nefis hissini uyandırmalı ve bir yaramazlık hudûsunda en aşağıdan başlayarak (evladım sana yakışıyor mu, aman senden beklemezdim) gibi

sözlerle gayet hafif cin-i cebin (alın kırışıklığı) göstermelidir; velhâsıl mümkün ise hiç ceza vermemelidir; çünkü arsız olurlar.” (Şanal,2005)

Selim Sabit Efendi, kendi eserinde ise disiplin meselesine önemle eğilmiş, günümüz için bile genel geçerliliğini koruyan değerli görüşlere yer vermiştir. “Mücâzata Dair” başlığı altında ağırlık derecesine göre öğrencilere eğitim-öğretim faaliyetleri esnasında şu cezaların verilebileceğini öngörmüştür:

a-Nasihah,

b-Uygun bir dille tektir,

c-Bulunduğu şubede en aşağı yere oturtmak,

d-Şubesinden ayırıp derse çalıştırmak,

e-Kitaplarını elinden alıp ayakta tutmak,

f-Teneffüs ve yemek saatlerinde sınıfta alıkoymak,

g-Velisi ile görüşüp, belirli bir süre okuldan uzaklaştırmak. Bu ceza türlerinden günümüz için yanlış olan ve kabul edilemez olanları vardır. Ancak Selim Sabit Efendi; “tenbih ve nasihat veyahut tâzir tarikiyle ıslâh-ı hâl olabildiği hâlde mücâzât-ı saire icrâsından sarf-ı nazar olunur” yani, “tenbih, nasihat, tektir gibi uygun bir dille durum düzeltilebilecekse cezadan kaçınılmalıdır” diyerek de, Kilisli Muallim Rıfat’ın da bildirdiği gibi, cezaya karşı olduğunu bir kez daha dile getirmiştir. Selim Sabit Efendi’nin bu anlayışı, o günün şartlarına göre küçümsenecek bir tutum değildir. Tam tersine ödül ve cezanın öteki çocuklara ibret olur diye düşünüldüğü ve cezada eğitici bir özellik arandığı bir dönem içerisinde, onun bu husustaki fikirlerinin günümüz eğitim anlayışında bile önemli yerinin olduğu görülecektir.

Selim Sabit Efendi, disiplin meselesinde sadece bu fikirler ile yetinmemiş, ayrıca şu görüşleri de ileri sürmüştür:

1-Öğretmen cezaya lâıyk bir öğrenciye hemen değil, hiddeti geçtikten sonra ceza uygulamalıdır.

2-Öğrenciye kabahatinin oranına göre ceza verilmelidir.

3-Arz ve adâba aykırı bir davranışta bulunan bir öğrenciye velisinin de görüşü alınarak ceza verilmelidir.

4- Bir öğretmen bir öğrenciye suçu olmadığı hâlde ceza verirse, bu durumda öğretmen o öğrencinin gönlünü alıp onu hoşnut etmelidir.

5-Derslerini ve okuldaki görevlerini yapmayan öğrencilere öğretmen öncelikle nasihatte bulunmalı, bunların tekrarı durumunda ceza vermelidir.

6-Bir sınıf ya da şube öğrencileri, yapanı bilinmeyen bir kabahatten dolayı tümüyle cezalandırılmamalıdır.

7-Öğrencilerin küçük kabahatlerine ceza verilmemeli, bunun yerine öğüt ve nasihatle bulunulmalıdır.

8-Ders esnasında gürültü ve yaramazlık yapan öğrenciler, o dersin sonuna kadar ayakta tutulmalıdır.

9-Kanunî bir ceza gerektirecek bir kabahat işlemediği müddetçe hiçbir öğrenci okuldan atılmamalıdır.

10-Müzâkereci ve sınıfbaşları, işledikleri kabahatin nispetine göre, geçici olarak yada tamamen görevlerinden alınmalıdırlar.

11- Müzâkereci ve sınıfbaşları, öğrencilere tembih ve nasihatten başka herhangi bir icrâ-i mücazât yapamazlar.

12-Bir öğrenci okula devamsızlık yaptığı gün kadar arkadaşlarından ayrı olarak tek başına ders çalıştırılmalıdır.

Bu maddelerin sayıca çoğaltılması mümkündür. Ancak bu verilerden de hareketle Selim Sabit Efendi'nin disiplin ve ceza anlayışının günümüz ceza anlayışına benzer yanlarının olduğu rahatlıkla söylenebilir. Örneğin yapanı bilinmeyen bir suç nedeniyle bütün sınıfın cezalandırılmayacağını talep ederken, günümüzde toplu ceza uygulamalarına yer veren idareci ve öğretmenlerimize, yaptıkları uygulamanın demokratik ve insancıl olmadığını yaklaşık 130 yıl önce söylemeye çalışmıştır. Yine suçu olmadığı hâlde bir öğrencisine ceza veren ancak bunu sonradan anlayan bir öğretmenden o öğrencinin gönlünü almasını istemesi son derece insancıl ve demokratik bir davranıştır (Selim Sabit, t.y.:35–36–37–38).

4.1.3.17. Sınavlarla İlgili Önemli Hususlar (İmtihanalara Müte'allik)

Her öğrenim yılı sonunda öğrencinin bulunduğu sınıfa ait derslerden sınav olup, bu sınavı başaranlar bir üst sınıfa geçmeye hak kazanırlar. Aksi halde öğrenci aynı seneyi tekrar eder.

Öğrenimini tamamlayan öğrencilere üzerinde okulun ismi, içinde de öğrenciye ait bilgilerin bulunduğu bir belge (diploma) verilir. Selim Sabit Efendi, burada öğrenciye ait bilgilerin, kayıtların nasıl tutulduğu hususunda şu bilgileri vermektedir:

“Bu vechile şahadetnâme alarak çıkan şâkirdan için mektebde mahsus bir defter bulunacağından bunların ism ü şöhretleriyle tarih-i hurucları mezkûr deftere kayd olunur.

Beher sene imtihanından sonra kaç nefer şâkirde şehâdetnâme virildiğini ve elân mektebin ne kadar mevcudı bulunduğunu ve imtihan hey'etinin bu mekteb hakkında olan mütala'at vakı'asını bir kıt'a takrir ile mu'allim ma'arf-i nezaret-i celilesine bildirmelidir.

İşbu imtihanlar mahallenin mu'teberlerinden birkaç zat ile mektebin merbut olduğu merkez me'muru huzurlarında icra kılınur.

Her safda ders ve hüsn-i ahlakça birinci olan şâkirdanın isimleri şeref levhasına yazılarak tevzi'i mükâfat günü zikr ve kıra'at olunur. Ders ve hüsn-i ahlakça sınıfta mümtaz olan şâkirdana kitab ve yazı defteri ve kalem ve sa'ire gibi münasib hediyeler virilür. İşbu tevzi '-i mükâfat günü evvelce şâkirdanın akrabasıyla mahalleden ba'zı münasib zatlara haber virileceğinden yevm-i mezkürde mektebde bi'l-ictima' makâmına münasib nutk ve ed'ie ve ilâhiler kıra'at olunarak tevzi'-i mükâfat usulu icra kılınur." (Selim Sabit, t.y.: 39-40)

Mezun olan öğrenciler için bir defter tutulur. Bu defterde öğrencilerin isimleri okuldan mezun oldukları tarihle birlikte kaydedilir. Bir başka husus da şudur: Her sene sınavlardan sonra kaç öğrenciye diploma verildiği, okulda kaç öğrenci mevcudunun bulunduğu ve imtihan heyetinin okul hakkındaki görüşleri öğretmen tarafından üst makamlara bildirilmelidir. Burada amaçlanan eğitimde dönütün gerçekleştirilmesidir.

4.1.4. Sıbyan Mekteplerinin İşleyiş Hükümleri (Sıbyan Mekteplerine Müte'allik Fıkarât-I Nizamiye)

Osmanlı devletinde iki kısım ilkokul vardır. Birincisi idaresi devlete ait olan genel okullardır (mekâtib-i 'umumiye), ikincisi denetlemesi devlete ait olup, tesis ve idaresi kişilere veya herhangi bir cemaate ait olan özel okullardır (mekâtib-i hususiye).

4.1.4.1. Genel Okullar (Mekâtib-i 'Umumiye)

Osmanlı'da genel okullar beş kısımdır:

1.Sıbyan Mektepleri: İlk mektep. 5-10 yaşlarındaki çocuklara okuma-yazma, bazı dinî bilgiler ve basit hesap işlemlerinin verildiği ilkokullardır. Hemen her mahallede bulunduğu için "Mahalle Mektepleri" veya taş bina olarak inşa edildiği için "Taş Mektep" de denilen bu okullar bu isimle birlikte "Dâru't-tâlim", "Mektep", "Mahalle Mektebi", "Mektephâne" ve "Mekteb-i İbtidâiye" gibi isimler verilirdi. Bu okullar örgün eğitimin ilk basamağını oluşturlardı. bu mektebin hocasına "Muallim", yardımçısına da "Kalfa" veya "Halife" denilmekteydi. Okuma-yazmanın

yanında ahlâkî terbiye verilmesi de amaçlanıyordu. Çocuğu şerden sakındırmak ve hayra sevk etmek Osmanlı cemiyetinin eğitim felsefesiydi.

Sıbyan mekteplerinde bugünkü gibi sınıf, ders saati ve teneffüs ayarlaması yoktu. Sabahtan ikindiye kadar ders veriliyor, yalnız öğle paydosu yapılabiliyordu.

Okula başlama törenle yapılırdı. Öğretim hatim indirmekle tamamlanırdı. Bundan sonra isteyen medreseye, isteyen memuriyete (Divan kâtipliğine), isteyen de kabiliyetine uygun bir zanaata girerdi.

Zamanla programında ve çalışmalarında değişiklikler yapılmakla beraber Sıbyan Mektepleri Cumhuriyet Dönemine kadar varlığını sürdürmüştür.

2.Rüşdiye: Ortaokul. "Rüşdiye" diye adlandırılan eğitim kurumu, Türk eğitim tarihinde önce ortaöğretim kademesinde ortaya çıkmış, lise ve ortaokul fonksiyonlarını gördükten sonra, öğretim seviyesi düşerek ilköğretim kademesine geçmiştir. Bir süre de "yüksek ilkokul" denilebilecek bir düzeyde kaldıktan sonra, 1913 yılında ilkokulların içinde erimiştir. Ülkede çok uzun zamandan beri açılmış bulunan askerî okullar, kendisine iki şekilde öğrenci hazırladığından başarılı bir çalışma yapamıyorlardı. 1838 yılında Mühendishane, Harbiye, Tıbbiye gibi askerî okullara öğrenci hazırlamak için sıbyan okullarının üstünde bir ara öğretim kademesi kurulmak istenmiştir. Çocuklar "rüş çığı" olan 14-15 yaşına kadar bu okullarında kalacaklar, ondan sonra yüksek askerî okullara ve memuriyetlere girebileceklerdi. İşte, lise ayarındaki idadi ve sultaniler kuruluncaya kadar rüşdiyeler, tüm ortaöğretim kademesini temsil eden bir okul olarak kalmışlardır. Rüştiyelerin öğretim süresi ilk açıldıklarında iki yıl idi, daha sonra dört yıla, 1859 yılından itibaren de altı yıla çıkarılmıştır. Sonra tekrar beş, dört ve üç yıla indirilmiştir. Ders programı da öğretim süresinin artıp eksilmesine göre sürekli değişmiştir.

Kız rüşdiyeleri ilk defa 1859 yılında açılmış, 1869 yılında ülke çapında açılması kararlaştırılmıştır.

3.İdadiye: "İdadi" adlı ilk okullar, yüksek askerî okullara öğrenci hazırlayan ön-sınıflar olarak, ilk defa 1845 yılında ordu merkezleriyle Bosna'da açıldı. "İdadi" adı gerçek hüviyetini 1969 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde buldu. Bu Yönetmeliğe göre, müslüman olan ve olmayan Osmanlı vatandaşlarını birbirlerine kaynaştırmak ve ortak bir kültür içinde yetiştirmek düşüncesiyle Sancak merkezlerinde rüşdiye çıkışlı öğrencileri Sultanilere hazırlamak için üç yıllık idadiler kurulacaktı.

Bu, kağıt üzerindeki maddelerin tamamen gerçekleştirilmesi hemen mümkün olmadı. İdadilerin ülke çapında yaygınlaşmaları II. Abdülhamit döneminde olmuştur.

1881 yılından itibaren il merkezlerinden yedi yıllık, ilçe merkezlerinde de beş yıllık idadiler açılmaya başlanılmıştır. Böylece 19. yüzyıl sonlarında ülke, ortaöğretim bakımından oldukça sıkı örgünlü bir örgün yapıya sahip olmuştur.

Beş yıllık idadilerin amacı, üniversite ve yüksek okullara öğrenci hazırlamak değildi. Bunlar, buldukları yörenin işlerini idare edecek, imarını sağlayacak adamlar yetiştirmeye yönelmişlerdi. Rüşdiyelerin ortadan kaldırılması ile beş yıllık idadiler ortaöğretimin ilk basamağını oluşturdular ve Cumhuriyet döneminde "Ortaokul"a dönüştüler. Yüksek okullara öğrenci hazırlayan ortaöğretim kurumları olarak tüm ülkeye yayılmış olan yedi yıllık idadiler de 1910-1913 arasında önce "sultani"ye, daha sonra da "lise"ye çevrilerek tarihe karıştılar.

4.Sultaniye: Lise. XIX. yüzyılın ikinci yarısı, Osmanlı Devletinin ilk öğretim ile yüksek öğretim arasında bir eğitim kademesi kurma çalışmaları ile doludur. Eğitim Bakanlığı ile bir yandan ilk ve yüksek öğretim kademeleri arasında bir köprü kurmaya çalışırken; Müslüman ve Hıristiyan bütün Osmanlı yurttaşlarına ortaöğretim düzeyinde ortak bir kültür ve eğitim vermek istiyordu. Bu amaçla öğretim dili Fransızca olan bir ortaöğretim kurumu 1868 yılında açıldı ve "Sultani" diye adlandırıldı.

5.Mekteb-i 'Aliya: Yüksek Okul

4.1.4.2. Sıbyan Mektepleri (Mekâtib-i Sıbyâniye)

1847 yılında, sıbyan okullarının ilk yönetmelikleri yayınlanmıştır. Bu yönetmeliklerde dört esas vardır. Bu esaslar; disiplin, mecburi devam, öğrenim süresi ve imtihanlar, öğretmenler ve yardımcılara ait hükümlere yönelik esaslardır (Koçer,1991:58).

Her mahallede ve küçük yerleşim yerlerinde veya iki mahallede en az birer sıbyan mektebi bulunacaktır. Halkı karışık olan (Müslim-Gayrimüslim) yerlerde okullar ayrı ayrı olacaktır.

Sıbyan mekteplerinin bütün masrafları buna öğretmenlerin giderleri de dâhil o mahalle ve köyde bulunan cemaatler tarafından karşılanacaktır.

Sıbyan mektepleri için lazım olan öğretmenler öğretmen nizamnamesine uygun olarak seçilip tayin edilecektir.

Sıbyan Mekteplerinde öğrenim süresi dört senedir ve dersler şöyledir:

Usul-ı Cedide vechle elifba,

Kurân-ı Kerim,

Tecvid,

Ahlaka müteallik resâ'il,

'İlm-i hal, Yazı ta'limi,

Ma'lûmât-ı nâfi'a,

Muhtasar târih-i 'Osmani,

Muhtasar coğrafya,

Muhtasar fenn-i hesab

(Sınûf-ı ğayr-i Müslim etfâline kendi usul-i diniyeleri tedris olunacak ve işbu üsul-i diniye dersleri rü'esa-yı rühâniye ma'rifetleriyle bi't-ta'yin tedris kılınacaktır)

Muhtasar târih-i 'Osmani

Muhtasar coğrafya

Ma'lûmât-ı nâfi'a

(İşbu dersler sınıf-ı ğayr-i müslimeye kendi lisanları üzere okutdurılacaktır.)

Bu müddetten sonra hıfz-ı Kur'an itmek isteyen bir müddet daha mektepte kalmakta muhayyerdir.

Bu derslerden değiştirilmesi ve düzeltilmesi icap edenler olduğunda yerel maarif nezaretinin daha üstteki maarif nezaretinden izin istemesi ve büyük maarif nezaretinin izniyle gerçekleşir.

Sıbyan mekteplerinde Müslime ve gayrimüslime bütün öğrencilere, bayramlar ve bazı özel günler haricinde ve bütün okullar için de padişahın tahta çıkma merasimi olduğu günlerin haricinde her gün sabahtan akşama kadar iki ders okutturulması kararlaştırılmıştır. Öğretmenler de belirlenen vakitlerde eğitim ve öğretim için hazır bulunacaklardır. Mahalle ve o köyde tahsil yaşında bulunan bütün çocuklar için okula devam mecburiyeti vardır.

Osmanlı'da sıbyan mekteplerinde okula başlama ve okulu tamamlama yaşı kız çocukları için 6-10 yaş; erkek çocukları için 7-11'dir. Bu dönem içerisinde devam mecburidir.

Bir mahalle veya köyde sıbyan mektebine giden erkek ve kız ne kadar çocuk varsa bunların isimlerini ve bu çocukların bakımıyla ilgilenen anne-baba ve yakınlarının isimlerini açıklayan defteri ihtiyar meclisi tarafından mühürlenerek okuldaki öğretmene teslim edilir.

Yukarıda ifade edildiği üzere oluşturulan bu defterde isimleri yazılan çocuklardan okula gelmeyenler olursa öğretmen tarafından mahalle muhtarına haber verilerek, o çocuğun annesi, babası veya bir yakını, ihtiyar meclisine çağrılarak, çocuğun okula gönderilmesi hususunda uyarılacaktır.

Bir çocuğun okula gitmesi için anne-babası veya akrabası bir ayda üç kere uyarılır. Çocuğun on üçüncü maddede yazıldığı üzere herhangi bir öze bağlı olmayarak gönderilmediği kanaatine varılırsa, talimatlarda belirtildiği üzere duruma uygun olarak beş kuruştan, yüz guruşa kadar para cezası alınıp, maarif sandığına teslim edilir. Para cezası tahsil edildikten sonra eğer okula devam etmeme durumu devam ediyorsa yerel yönetim tarafından çocuk zorla okula gönderilir.

Öğrenim yaşında bulunan öğrencilerin zorunlu eğitimden ayrı tutulmalarını gerektiren özürler;

Birincisi, yerel yönetim tarafından verilmiş, muayene neticesinde fiziki veya ruhi bir hastalığı olduğuna dair bir belge.

İkincisi, bakıma muhtaç olan bir fakirin, o çocuğun çalışmasına ihtiyacı olduğunun sabit olması.

Üçüncüsü, bir çocuğun ekin ve harman zamanı çiftçilik ile uğraşması.

Dördüncüsü, oturduğu yere okulun yarım saat mesafede bulunması.

Beşincisi, çocuğun bulunduğu mahallede okul olmaması veyahut olup da okulun kifayet etmemesi.

Altıncısı çocuğun okuyup yazdığının -kontrol edilerek- bilinmesi.

Sonuç olarak bunlara benzer nedenlerden dolayı yerel yönetimler nezdinde, önemli engeller bulunması hususlarıdır. Sıbyan okullarına devam etmeyen çocuklardan herhangi birinde bu durumlardan biri bulunursa, o çocuğun anne-babasından veya akrabasından para cezası alınmaz.

Sıbyan okullarında öğrenimini tamamlayan bir öğrenci, imtihan nizamnamesi gereği rüştiyeye imtihansız kabul edilir.

Görüldüğü gibi sıbyan mektepleri, günümüz Türkiye'sinde uygulanan ilköğretim müfredatının temel unsurlarını içermektedir. Bu şu anlama gelmektedir: Türkiye Cumhuriyeti yeni bir devlet olmasına karşın birçok kurumları bazen olduğu gibi bazen de ufak değişikliklerle almış yeni isimlerle kullanmaya devam etmiştir. Selim Sabit Efendi genel kuralları koymakla birlikte onun uygulanabilirliği hususunda net bir yorumda bulunmamıştır.

Yine Selim Sabit Efendi'nin ortaya koyduğu müfredata şöyle bir bakarsak; ilköğretim müfredatının temel derslerin aynen korunduğunu görürüz. Yani dilbilgisi, coğrafya, tarih, basit hesap gibi derslerin karşısında değişen dersler ise dini dersler olmuştur. Bu dini derslerin yerine 'Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi' dersi konmuştur.

Öğrenci dosyaları tutulması, takip edilmesi ve velilerin bilgilendirilmesi de bu kitabın önemle üzerinde durduğu başka bir husustur. Çünkü eğitimi içselleştirmek ve geniş kitlelere yaymak için bu davranış biçimi önem arz eder. Devamsız öğrencilerin takip edilmesi ve velilerine bildirilmesi, ayrıca zeka olgunluğu ve fiziksel yetersizlik gibi durumlar için de ayrı bir kurumdan bahsedilmesi de önemli bir adım olarak görülebilir.

4.1.4.3. Kız Sıbyan Mektepleri

Bir mahalle veya köyde, bir cemaate mahsus iki tane sıbyan okulu varsa ve ulaşım açısından bir engel olmadığı durumlarda, okullardan biri yine o cemaatin erkek çocuklarına, diğeri ise kız çocuklarına tahsis edilir. Bu durumun uygun olmadığı yerlerde, erkek ve kızlara ayrı ayrı okul yapılincaya kadar, erkek sıbyan okullarına o cemaatin kız çocukları karışık ve karma olmamak şartıyla kızlar okula devam ederler.

Müstakil olan kız sıbyan okullarının hoca ve diğış ustaları kadın olacaktır.

Fakat yeterli derecede uzman öğretmenler yetiştirilinceye kadar, yaşlı ve olgun öğretmenlerin atanması uygundur.

Kız sıbyan okullarının öğrenim şekli, idare şekli, öğrenim süresi, öğrencinin öğrenim hayatında uyması gereken zorunlulukları v.s. erkek sıbyan okullarındaki söz konusu olan uygulanması gereken hükümlerle aynı olacaktır.

4.1.5. İ'tizar

Hafi olmaya ki mekâtib-i sıbyaniyenin gerek ebniye (bina) ve müştemilatı ve gerek edavât-ı 'ilmiyesine müte'allik daha bir takım maddeler vardır ki vakt u hale nazaran bunların tanzim ve tesviyesinde ba'zı mertebe müşkilata tesâdüf olunacağı mütalaasına mebni şimdilik anların ta'rif ve tafsilinden sarf-ı nazar idilerek bu risalede yalnız ta'lim ve tedrisin usul-ı mevzu'ası derc ü beyan olunmuşdur. Usul-ı mezkûre şimdiye kadar bu yolda yazılmış olan resa'ilin zübdesive hususıyla on beş yirmi senedeb berü bizzat ve bi'l-vasıta 'acizâne icra olunan tecrübelerin hulasa ve neticesidir.

Bununla beraber sıbyanın ta'lim ve terbiyeleri hususunda usul-ı ta'limiye ancak bundan 'ibarettir demek olmayub belki murad-ı 'âcızanın bu yolda bir çığır açmak olduğu ve bu risalede gösterilen usul-ı ta'limiye dahi imdilik husul-ı maksada kâfi bulunduğu cihetle bu babda mu'allim efendilere naçizane mu'avanet itmek niyet-i halisasıyla işbu risale tertib olunub ismine (Rehnüma-yı Mu'allimin) tesmiye kılınmıştır.

İmdi risale'i mezkürede bir veche meşruh gösterilmiş olan usul-ı ta'limiye refte refte mcukı'i icraya konuldukça zaman ve ihtiyaca göre his olunan noksanlarının ıslah ve ikmâli hususu erbab-ı dikkatin hame'i hamiyetlerinden temenni olunur.

Allah veliyyü't-tevfik ni'mel- mevla ve ni'me'r-refik

SONUÇ

Osmanlı'nın son dönemlerinde, devleti oluşturan tüm kurumlarda olduğu gibi eğitim alanında da bir bozulma söz konusudur. Son dönemdeki padişahların ıslahat hareketlerinden eğitim de ziyadesiyle payına düşeni almıştır. Osmanlı Devletinin bu dönemde gelişmesinin ve ilerlemesinin kaçınılmaz olduğu askeri alan, eğitimde yenileşmenin de askeri okullardan başlaması gerektiğini ortaya koymuştur.

“1773'ten itibaren açılan askeri okullarda öğrencilere önce Türkçe okuma yazma öğretilmesi, öğretimi geciktiriyor, düzeyi düşürüyordu. Fakat sıbyan mekteplerinden böyle bir eksiklikle gelen öğrenciler için bu gerekliydi.” (Akyüz,2001:132)

Sıbyan mekteplerinde yenileşme yapma ve eksiklikleri giderme yoluna gidilmesi medreseleri ayaklandıracağından, sıbyan mektepleri ve askeri okullar arasında yer alan “Rüşdiye Mektep”lerinin kurulması kararlaştırıldı. Bu ve buna benzer gelişmeler eğitimin özünde bazı değişimlerin olması gerektiğini ortaya koymuştur.

Avrupa'ya çeşitli nedenlerden dolayı gönderilen öğrenciler, hangi alanda eğitim görüyorlarsa, döndüklerinde o alana yönelik batılı anlamda icraatlar sergilemeye başlamışlardır. Eğitimin içerisinde de özellikle pedagojik anlamda çalışmalar yayımlanmıştır. Selim Sabit Efendi'nin Rehnümâ-yı Muallimîn (1870) adlı eseri bu çalışmaların bir ürünüdür. Selim Sabit Efendi, bu eseriyle öğretim yöntemlerine dair birçok yenilik getirmiştir. Burada temel düşünce, öğrenciyi sayı ifade eden bir nicelik olmaktan çıkarıp, şekil verilmesi gereken çok önemli bir yapı, hamur olarak görmektir. Biz bu düşünceyi, Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eserde Selim Sabit Efendi, doğrudan öyle ifade ettiği için değil, öğrencinin gelişiminin en üst düzeyde sağlanabilmesi için ortaya koyduğu “yeni öğretim yöntemi”nden çıkarıyoruz. Selim Sabit Efendi, Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eserinde, sadece okul çağındaki çocuklarla değil, çocuğun okul öncesi dönemiyle de ilgilenmiştir. Muhakkak ki Osmanlı'daki çocuk eğitiminde de çocuğun gelişimi dikkate alınmıştır. Selim Sabit Efendi, eski öğretim yöntemlerini tamamıyla reddetmiyor, sadece bunların aksak olan ve işlek olmayan yönlerini ele alıp batılı anlamda bazı

düzenlemeler yapıyor, o güne kadar uygulanmayan ve daha işler bir yöntem ortaya koyuyor.

Eğitimin bütün unsurları (öğrenci, öğretmen, idare, fiziki ortam, yönetmelik ve kanunlar) işler halde olursa eğitim tam hedefe ulaşır. İşte Selim Sabit Efendi'nin gerçekleştirmek istediği şey bir ölçüde budur. Selim Sabit Efendi'nin eğitime kattığı esas nitelik, öğretim etkinliklerine yeni bir açılım getirmek ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı maddi imkânlar ve ders materyallerinden faydalanmaktır.

Selim Sabit Efendi, eğitimin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için, bu eserden çıkardığımız şu altı maddeyi önemle vurgular:

1- Sınıf mevcudu mümkün mertebe 8 öğrenciden fazla olmamalıdır.

2- Öğrencilerin bireysel farklılıkları mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

3- Öğrencilere ders anlatılırken, yukarıdaki özellik göz önünde tutularak, farklı yöntemler uygulanmalıdır.

4- Şubeler oluşturulurken öğrencinin algılama yetenekleri göz önüne alınmalıdır.

5- Öğrenciye verilen her yeni şey, tahtada gösterilerek verilmelidir.

6- Birbirine benzeyen herhangi iki şeyin birbirinden ayrıldığı yönler mutlaka izah edilmelidir.

7- Öğrenciler mümkün olduğu kadar boş bırakılmamalı, boş oldukları zamanlarda öğrencilere yazı ve hesap çalışması yapmaları öğütlenmektedir.

Bunlar rastgele bir eğitimin verildiği ortamdan, mantık temellerine oturtulmuş, eğitimi gerçek hedefine ulaştıracağı düşünülen, iptidai ancak, ilk anda keşfe değer, geleneğin dışında, orijinal yöntemlerdir.

Bu saydığımız unsurların dışında dikkate değer başka bir durum da Selim Sabit Efendinin, öğretmenlik mesleğine haiz olabilmek için belirli kıstaslar getirmesidir. Bunların en önemlisi, öğretmenin yaşı 25'ten aşağı olmamalıdır. Öğretmenler, Türkçeyi güzel konuşmalı, basit matematik, tarih, coğrafyaya bilgilerine dair, yeteri kadar bir donanıma sahip olmalıdır. Ayrıca öğretmenler örnek insanlar olduğundan, toplumun genel görgü kurallarına uygun hareket etmek zorundadırlar.

Bunların yanı sıra Selim Sabit Efendi, öğrencilerin uyması gereken kuralları da önemle vurgulamıştır. Öğrencilerin okul içerisindeki, derslerdeki, teneffüslerdeki davranışları, devamsızlıkları, okula gelmeme nedenleri v.s. dikkatle takip edilmelidir.

Sonuç olarak Őunu ifade edebiliriz;

Bu eser bize karmaŐık yöntemlerin bulunduğu bir eğitim doktrini sunmuyor. Ama biliyoruz ki, alanında ilk olma özelliğine sahip olan her Şey çok önemlidir. Selim Sabit Efendi'nin Rehnümâ-yı Muallimîn adlı eseri bunun için önemlidir. Selim Sabit Efendi yazmış olduğu bu eserle, eğitimdeki aksaklıkları teŐhis etmiş, daha işler bir eğitim metodu getirmek istemiştir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y.(2001). *Türk Eğitim Tarihi*, Genişletilmiş 8.baskı, İstanbul, Alfa Yayınları ss.132-205
- Akyüz, Y., (t.y.) *Eğitimde Çağdaşlaşmaya Katkısı Açısından Selim Sabit Efendi ve "Öğretmene Kılavuz" Başlıklı Eser*, Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu (Kırklareli), Beta, İstanbul, ss.1-19.
- Baltacı, C. (1996). Osmanlı Eğitim Sistemi. Şahin, B.(Ed.), *Osmanlı Ansiklopedisi*, İz Yayıncılık, cilt II,III,IV,V,VI, İstanbul.
- Demirel, Ö.,(1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s.13.
- Duman, T. (1991). *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme*. 1.Baskı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, ss.11-15.
- Ergin, M. (1984). *Osmanlıca Dersleri*. 7.Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, ss.4-5.
- Hesapçioğlu, M., (t.y.). *Selim Sabit Efendi’den Günümüze Öğretme/Öğrenme Kültürü*. Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu (Kırklareli), Beta, İstanbul, ss.19-31.
- İhsanoğlu, E.(1998).*Osmanlı Eğitimi ve Bilim Kurumları*, (Ed.) İhsanoğlu, E., Osmanlı Devleti Ve Medeniyeti Tarihi, cilt II, İstanbul, ss.223-435.
- İhsanoğlu, E (1992) *Tanzimat Öncesi ve Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim ve Anlayışı*. Yıldız, H.D.. 150. Yılında Tanzimat. (Der.). Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss.335-397
- İhsanoğlu, E. (1992). *Tanzimat Döneminde İstanbul’da Dârülfünûn Kurma Teşebbüsleri*. Yıldız,H.D., 150. Yılında Tanzimat. (Der.).Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss.397-441
- Kaçalin, M.,(t.y.). *Selim Sabit Efendi’nin A, B, C, Çalışmaları*. Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu (Kırklareli), Beta, İstanbul, ss.157-173.
- Karal, E.Z. vd.(2001). Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu. (Der.) *Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, 3.Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss.7-59.
- Kayaoğlu, T. (2001). (Haz.) *Maârif-i Umûmiye Nezâreti Târihçe-i Teşkilat ve İcraatı -XIX. Asır Osmanlı Maarif tarihi-*. Mahmud Cevat İbnü’ş Şeyh Nâfi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.111,133,160.
- Koçer, H.A. (1991). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*. 2.Baskı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, ss.5-164.
- Kodaman, B.(1991). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Ankara: TTK.
- Kodaman, B., Saydam, A. (1992). *Tanzimat Devri Eğitim Sistemi*. Yıldız, H.D.150. Yılında Tanzimat.(Der), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss.475-497
- Kunt, M., Akşin, S., Faroqhi, S, Toprak, Z., Yurdaydın, H.G., ve Ödekan, A., (2000) *Türkiye Tarihi, Osmanlı Devleti 1600-1908*, Cem Yayınevi, 6.Baskı, c.III, İstanbul, ss.345-365
- Lewis, B. (2000). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*. 8.Baskı, Türk Tarih Kurumu

- Yayımları, Ankara, ss.21-129.
- Özcan, A. (1992). *Tanzimat Döneminde Öğretmen Yetiştirme Meselesi*. Yıldız, H.D. 150. Yılında Tanzimat. (Der.). Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss.441-475
- Öztürk, C. (2005). *Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*. 1.Baskı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, ss.9-58.
- Öztürk, C., (t.y.). *Selim Sabit Efendi’nin Yetiştirdiği Dönemde Osmanlı Devleti’nde Eğitim: Modern Eğitimin Doğuşu*. Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu (Kırklareli), Beta, İstanbul, ss.53-81.
- Selim Sabit Efendi, *Rehnumâ-yı Muallimîn*, Milli Kütüphane No:1299, (1-48)
- Shaw, S.J., Shaw, E.K. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*. E Yayınları, 3.Baskı, cilt II, İstanbul, ss.25-217.
- Şanal, Mustafa (2003), Selim Sabit Efendi’nin Öğretim Yöntemleri İle Ödül ve Ceza Vermeye İlişkin Görüşleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme, *Millî Eğitim Dergisi*, Bahar Sayı 158.
- Şanal, M.(2005), Yenileşme Dönemi Eğitimcilerinin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları, <http://www.sbe.erciyes.edu.tr> (18.09.2005)
- Tanpınar, A.H. (1988).*19’uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. 7.Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, ss.129-445.
- Temizyürek, F., (t.y.). *Eğitim Tarihimizde Önemli Bir İsim: Selim Sabit Efendi*. Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu (Kırklareli), Beta, İstanbul, ss.217-237.
- Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu, *Türkiye’nin İlk Pedagogu Vizeli Selim Sabit Efendi*, (Tarihsiz), Kırklareli, Beta.
- Yeğın, A., Badıllı, A., İsmail, H., Çalım, İ.(1995). *Büyük Lûgat*. Türdav, İstanbul.

EKLER

**EK A.1. TRANSKRİPSİYONU YAPILAN REHNÜMÂ-YI MUALLİMÎN'DEN
ÖRNEKLER**

EK B. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

**EK B.1. ESERİN TRANSKRİPSİYONUNDA KULLANILAN ALFABE
METNİ**

ÖZGEÇMİŞ

Adnan Ersoy HAKTANIR 1975 yılında Gaziantep'te doğdu. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi bölümünden 2000 yılında mezun oldu. Aynı yıl Hacı Sani Konukoğlu Endüstri ve Meslek Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak göreve başladı. 2001 yılında Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisansa başladı. Tezini "Selim Sabit Efendi'nin Rehnümâ-yı Muallimîn Adlı Eserinin Öğretim Teknikleri Açısından İncelenmesi" olarak aldı. Öğretmenlik mesleğine halen Hasan Süzer Lisesi'nde devam etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.

VITAE

Adnan Ersoy HAKTANIR was born in Gaziantep, in 1975. He graduated from Pamukkale University, Education Faculty, Turkish Language and Literature department in 2000. In the same year he started to be a teacher at Hacı Sani Konukoğlu Anatolian Vocational and Technical High School. In 2000 he started a master programme at Gaziantep University, Social Sciences Institution Turkish Education Department. His thesis is to study the work of Selim Sabit Efendi "Rehnümâ-yı Muallimîn" on the point of education techniques. Now he is a teacher at Hasan Süzer High School. He is married and has got a child.